

KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 2

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

25. JANUÁRA 2012

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Verejnost' za svoje práva

Dlho trvalo v európskych dejinách, kým sa tieto slová dostali do jednej vety. A obsah tejto vety sa dotvára dodnes. Už v starých gréckych drámach hrdinovia umierajú ako obeť práva, ktoré nevyjadruje potreby ľudskej existencie. Takto umiera Antigona, ktorá poruší zlý zákon kráľa, že nesmie pochovať brata. Zákon nenávisť až za hranice smrti. To je znak všetkých zlých zákonov, končia v pasci smrti svojich obetí. Zjavujú sa ľudia utrpenia a utrpenie ohraničuje zlým zákonom zamlčané nároky duševného života. Ľudské srdce toto poznáva a rodí sa verejnost' za nové právo človeka žiť nároky svojho duševného života.

To je posun v stave duše. Ale chýbajú orientačné body a tak aj múdri ľudia končia v subjektívizme - ako Sokrates so svojou čašou boľhlavu.

Až kresťanstvo nazvalo stav, keď duša oživuje telo, správnym pojmom osoba.

Aj Boh je osoba. V perspektíve tejto osoby chápeme psychiku. Je to silný impulz pre novú filozofiu personalizmu, ktorá bola skôr, ako bola pomenovaná.

Jeden z významných personalistov Ján Pavol II. vyjadril problém slovami od práv ľudskej osoby k právam národov. Verejnost' za svoje práva dostala vnútornú normu. A môžeme zovšeobecniť, že verejnost' toho ktorého národa má povinnosť hlásiť sa v duchu tejto normy k svojim právam.

Na začiatku bolo presvedčenie, že duša oživuje telo. Ale aj toto poznanie má dva deformo-

vané zovšeobecnienia. Jedno preceňuje individualno a druhé sociálno. Kolektivismus, zdrojom života je sociálny život, civilizačná štruktúra, a iba ona je zdrojom života, neexistuje žiadna osobnosť a individualizmus, kde individuum je mierou všet-

STANISLAV HVOZDÍK

kého. Hedonizmus pohlcuje možnosti duše. Dôsledkom sú antihodnoty. Kolektivismus a individualizmus sú príčinou zlých zákonov. Môžeme to potvrdiť zo skúsenosti s marxisticko-leninskou ideológiou a dnes s ideológiou liberálneho individualizmu. I jedna, i druhá vyprodukovali oligarchie, ktoré ako v starom antickom Grécku ničili duševno, tak ho ničia aj dnes.

Oligarchia je deformovaný pud sebazáchovy, ktorý sa upne na referenčný rámec moci peňazí.

Nedokonalé, umelo udržiavané zlé zákony aj v súčasnosti zamlčujú oprávnené potreby ľudskej existencie, ale umožňujú finančným oligarchom surfovať po verejných financiách.

Ani toto nie je nový jav. Na začiatku európskeho novoveku povstáva nová spoločenská vrstva ľudí s novou racionalitou, meštianstvo proti oligarchii a s ňou spojenou korupciou. Zakladá životnú prax, ktorá prirodzenosť odvodzuje aj od ľudskej skúsenosti. Chce novú verejnost'. Verejnost', ktorá chce byť prostredím pre ľudskú príčinnosť, kde majú miesto aj cnosti ako šporovlivosť, iniciatívnosť, zodpovednosť, užitočnosť. Odmietajú sa oligarchické praktiky bohatnutia, ktoré rozkladajú spoločnosť.

To je etika práce. Nie je to málo, ale nestačí nárokom duše.

Aj dnes oligarchia rozkladá spoločnosť. Vo svete priniesla krízu. Individualistický liberalizmus vyprodukoval zlé štruktúry. Aj na Slovensku je to tak. A pozorujeme zaujímavý jav: objavujú sa tzv. Obyčajní ľudia, ktorí nemajú nejaké veľké ideály, len chcú racionalitu, ktorá by umožňovala obnovu prirodzených podmienok pre život.

(Pokračovanie na 2. strane)

Dlho som uvažoval, či sa vôbec k tejto téme vyjadriť. Ale pri pohľade na tisíce mučeníkov Božej pravdy nemôžem mlčať. Veď ako obísť so sklopenými očami okolo triumfalizmu, s akým sa údajne rovno do Božieho náručia vyprevádzal človek, ktorý za dve desaťročia verej-

Nová svätosť

TEODOR KRIŽKA

ného účinkovania stihol nielen otočiť svoj politický program o stoosemdesiat stupňov, ale je autorom vari najabsurdnejšieho termínu „humanitárne bombardovanie“. Už len toto slovné spojenie, ktoré tak diabolicky poslúžilo na ospravedlnenie neospravedlniteľného vraždenia, by stálo za pochybnosť, či radšej nevenovať viac modlitieb za spásu duše zosnulého hriešnika V. H., ktorý navyše neprejavoval osobitnú náklonnosť k Bohu. Ale nie, akoby tu zrazu prestali platiť všetky mravné kritériá. S presvedčením blízkym k istote sa niektorí liberáli, svetskí i duchovní, rozhodli zmocniť práva prislúchajúceho iba Bohu, a v priamom prenose div že nekanonizovali hriešnika, ktorého odchod zatienil dokonca Vianoce..

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis.
sv. Pius X.

Verejnost' za svoje práva

(Pokračovanie z 1. strany)

Aby boli určité cnosti, šporovlivosť, iniciatívnosť, zodpovednosť, užitočnosť. Aby sa dalo bezpečne pracovať, vyrábať, predávať, kupovať, žiť v prirodzenejších podmienkach. Hlavným nepriateľom je korupcia, ktorá je nástrojom oligarchov. Preto v tomto zoskupení sa ocitli ľudia rôznych názorových prúdov. Je to také omeškané „meštianske“ hnutie v zmysle dobrej tradície snahy o pragmatickosť. Zjednocuje tu snaha odstrániť negatívne, ale problémy môžu byť v nastolení propozícií dobra. Ziskom by mohla byť napríklad zmena vo volebnom systéme, aby mohli ľudia voliť osobnosti v politike, a nie vyjadrovať sa iba cez jednu politickú stranu. Slovensko potrebuje, aby sa ľudia dobrej vôle spojili a urobili vzťahy v politike humannejšie.

Aktivita Obyčajných ľudí môže stačiť na odstránenie negatívnych javov, ale bude to stačiť na vytvorenie nových kvalít vo verejnom živote? To nie je isté. Ako sa zachovajú „obyčajní ľudia“ k náboženským sviatkom? Iba individuum nemá rado náboženskoscť. Pripomína mu to nároky ľudskej osoby.

Ako nazvať nové, potrebné kvality? Nová kvalita by sa mala volať kvalitatívna demokracia. Mala by nahradiť kvantitatívnu demokraciu, ktorú žijeme.

Problémy, ktoré má západ s vedomím vlastnej legitimity, súvisia s oslabeným, v súčasnosti až zanikajúcim kresťanským vedomím. Už krátko pred druhou svetovou vojnou, rozpadom Česko-Slovenska, definoval kvalitatívnu demokraciu prof. Láska: Kvalitatívna demokracia je demokracia, v ktorej záujmy osobné, stranícke, lokálne sú zásadne a sústavne podriadené záujmom vyššej sociálnej spravodlivosti a národnej kultúry, podloženej pevným poriadkom, ktorý vyplýva z náboženstva. Myslí sa kresťanstvo. Kvantitatívna demokracia je demokracia nezorientovanej väčšiny, nepripravenej robiť výbery kandidátov a ktorá dá moc do rúk ľuďom, ktorí nevedia garantovať svojou osobnou pripravenosťou, vzdelaním, morálitou, že nadobudnutú moc aj zvládnu. Moc sa dostáva do nepripravených rúk a čo je horšie, často do rúk nečistých.

Kvalitatívna demokracia je demokracia odstupňovaná rešpektom k tomu, čo podmieňuje vývoj mravnej osobnosti, dobrých stránok spoločnosti a národa.

Udržať kvalitatívnu demokraciu nie je ľahké. Súvisí s kresťanskými hodnotami, ktoré sú sfunkčnené v praktickom živote človeka. Neprajníci Slovákov nás obviňujú, že s tým máme ťažkosti iba my. Že trpíme nejakou schizmou, hoci demokracia sa udržuje ťažko všade. Ničí sa v slovenskom národe kresťanstvo. A tým aj možnosť kvalitatívnej demokracie. Kvalitatívna demokracia trvá na legitimitate odmietnuť to, čo Desatoro zakazuje.

Neistota legitimity konať sa prejavila v nástupe obidvoch totalít minulého storočia. Z napätia medzi západným relativizmom a východným totalitarizmom vyvstal pre demokraciu nový základ, ktorý sa volá ľudské práva. Tie sa považujú za náhradu Desatora Božích prikázaní. Slovo „nesmieť“ sa stáva synonymom diskriminácie. Tento stav je dôsledkom straty kontaktu demokracie s Desatorom. Zodpovednosť nesú aj kresťanskodemokratické strany v Európe. Mlčia o tom. Možno sa spoliehajú na kabinetnú politiku, neberúc do úvahy jej limity. A to, že kresťanský chápané Desatoro treba brániť ve-

rejne. Nie skryto, cez predsene rôznych kabinetov.

Znalec diela slovenského filozofa Pavla Straussa upozornil na jeden jeho aforizmus: Keď Pán Boh chce priviesť ľudí na správnu cestu, upcháva im únikové cesty. Myslím si, že tu ešte platí známa sentencia z Fausta, voľné pripomenutie reči Mefista: Som ten, kto konať zlo chce, a predsa dobrú musí slúžiť. Únikové cesty sú upchaté: úniková cesta marxisticko-leninskej perspektívy (kolektivismus), úniková cesta individualistického liberalizmu (individuálizmus). Je kríza. Úniková cesta peňazi je upchatá, peniaze nie sú kryté, iba ak strachom, že stratia cenu. Upchatá je aj úniková cesta, že sa niekde na zemeguli dá skryť v prípade katastrofy. Došlo na slova Jána Pavla II: Boli zmeny na Východe, musia byť aj na Západe.

Je to volanie po novej verejnosti ako prostredí, v ktorom bude cítiť kresťanstvo, jeho starostlivosť o dušu.

Je to prastará európska téma. Starostlivosť o dušu priviedla sv. Tomáša Akvinského k Summae theologiae a kladeniu otázok aktuálnych aj dnes. Je moc dobrá, alebo je zlá? Je moc zdrojom blaženosti? Odpovedá: moc nie je zlá, aj Boh má moc a človek sa mu chce pripodobniť. A dodáva: moc je aj zlá, lebo blaženosť sa má iba k dobru a moc sa má tak k dobru ako aj zlu. To je o starostlivosti o dušu. Lebo ak duša oživuje telo, tak podmienky duše sú dôležité aj pre telo. To je o zdrojoch kvalitatívnej demokracie. Osobnosť nepodlieha tlakom kvantitatívnej demokracie. Vie jej čeliť - náboženstvom, svedomím, tvorivosťou. Iba individuum podlieha tlakom kvantitatívnej demokracie.

Koľko máme osobnosti a koľko individuí, môžeme posúdiť podľa toho, ako sa nám darí vyvíjať kvalitatívnu demokraciu. Zneužívanie médií je v tom, že prekrikujú hlukom lacných zábav na spôsob nepodarených silvestrovských programov samu nespokojnosť človeka s tým, kto je.

Aj minulé totalita ničila v človeku jeho povedomie osoby, teda, že duša oživuje telo a nanucovala mu predstavu, že mŕtva hmota sa oživila sama od seba a teda má právo na prím v jeho živote. Každý duševný počin sa ideologiou materializmu umŕtvoval hmotou. Rok 1989, nech už mal akékoľvek pozadie, mal aj nefalšované stránky. Prejavila sa v ňom túžba ľudí prestať byť iba individuami a nanovo objaviť stav seba ako osoby, ktorej nároky sú založené na skutočnosti, že duša oživuje telo. Bolo to vitálne prihlásenie sa k tomuto stavu. Bol to znak personalistickej (kontra)revolúcie, v ktorej sa, žiaľ, nepokračovalo.

Na Slovensku je veľa sviatkov náboženskej povahy. To je dôkaz o tom, že prelomový rok 1989 bol rokom, v ktorom ľudia chceli obnoviť tradíciu vedomia, že duša oživuje telo, nie matériu, ako to tvrdil materializmus, v ktorom žili a ktorí z nich urobil iba individuá. Verejnoscť sa hlásila k svojmu právu, aby bol človek považovaný za osobu. Aby sa to rešpektovalo.

Kvantitatívna demokracia je iba demokracia individuá. Kvalitatívna demokracia je demokracia so zdrojmi v ľudskej osobe. Blaho duše potrebuje sviatkov, posvätno. Individuum nie je schopné vnútorného rozvoja. Ale iba rozvoja vonkajšími mierami systémov, ktoré fungujú a individuum funguje na ich obraz. Upotrebitelné je iba pre vonkajší svet a určené iba pre jeho systémy.

Kedysi ľudia chodili do kostolov a usilovali sa formovať na podľa duchovných vzorov kresťanstva. Dnes ľudia

chodia v nedeľu do auparkov a formujú sa na obraz idolov módy, figúr mladosti s podtextom sexu. Aupark je civilizačná štruktúra plná figúr, ktorých identita je určovaná materiálne. Človek ako individuum je schopný sa vyvíjať iba na vonkajšie požiadavky. V skutočnosti sa nevyvíja. Len ako osoba je schopný sa vyvíjať aj vnútorne, duševne. Je schopný vnútorných premien, metanoje myslenia, vývoja svedomia ako regulátora svojho správania.

Individuum nie je schopné vnútorných zmien, preto z času na čas je nespokojné, rebeluje. To môže byť dynamikou rôznych farebných revolúcií. Tie však túto dynamiku iba využijú na korekciu nástrojov manipulácie, ktoré individuum ešte nepozná. Verejnoscť znova prichádza o svoje práva.

Verejnoscť sa usiluje o svoje práva. Taká personalistická (kontra)revolúcia bude dôsledkom a objavom pre ľudí, že nie sú iba individuami, ale aj žijúce, existujúce osoby. Každý sám môže túto (kontra)revolúciu uskutočniť sám v sebe.

Neznú revolúciu ľudia prežívali ako návrat k vlastnej osobe od núteného pobytu v pozícii iba individuá. Návrat k zážitku, že duša oživuje telo, čo už vysvetľilo kresťanstvo. Ale to, čo prišlo ako program, ateistický liberalizmus, bolo narušením tejto nádeje. Spôsobilo znova duševnú smrť tisícom ľudí.

Verejnoscť znova musí objaviť svoje práva aj cez hrnot zábavného priemyslu a objaviť obeť tohto omylu.

Personalistická (kontra)revolúcia nie je ani pravá, ani ľavá. Je proti liberálnemu materializmu sprava aj zľava. Hlási sa k tradícii - rodine - oproti experimentovaniu s rodinou, ktoré ťažko poškodzuje osobnosť. Je prihlásením sa k štátu ako kultúrne a civilizačnej ustanovizni, ktorá má chrániť a garantovať podmienky pre rozvoj, čo znamená rozvoj predpolitických sfér života, proti tézám o slabom štáte a následne chaose.

Personalistická optika vidí národ ako cestu od hodnoty osoby k hodnote národov. Liberalizmus vníma národ ako prechodnú kategóriu na ceste k supernárodu, čo je fikcia. Personalizmus ekonomiku vníma ako komplexný proces poznávania oproti ekonomike ako slepej ruke trhu, ktorá hodnoty meria iba hmotnými vecami a končí v antihodnotách. Liberalizmus rozvoj chápe ako nekonečnú možnosť variabilít. Personalizmus v rozvoji rešpektuje konštanty. Personalizmus usiluje o kvalitatívnu revolúciu. Liberalizmus stačí kvantitatívna demokracia. Liberalizmus chápe skúsenosť ako mieru všetkého. Personalistická (kontra)revolúcia chce skúsenosť harmonizovať s Desatorom. V liberalizme je činnosť spojená iba s vonkajším svetom, personalizmus ide od konania, činnosti, od vonkajšieho k nachádzaniu bytia. Liberalizmus sa domnieva, že je toľko predstáv o Bohu, koľko je ľudí. Personalizmus uznáva, že kresťanstvo, jeho prax, zjednocuje predstavu o Bohu. V liberalizme je človek sám sebe cieľom, v personalizme cieľový človek je harmonizáciou biopsychoduchovných kvalít. Rozdielov je viac ako dosť.

Teraz ide o to, či verejnoscť rozpozná svoje práva ako nároky ľudskej osoby, ktoré vyplývajú z toho, že duša oživuje telo oproti silám materializmu. Lebo svetlo je nezlučiteľné s tmou. Tma sa rada oblieka iba do tieňov, aby vyzerala tajomne a tajomstvo láka. Teda či budeme usilovať o politiku tieňov alebo o politiku svetla.

Beati mortui, bolo vyrieknuté na Patmose Hlasom volajúcim z neba. Duch Svätý, hlásajúci blaženosť mŕtvych, však žiada, aby sme sa za nich modlili a odporúča to aj veľmi obávaná Liturgia.

Môže byť pre ľudskú bytosť niečo významnejšie ako smrť? Existuje krajší, závideniahodnejší, vytúženejší, skvostnejší, duchovnejší, božskejší a strašnejší stav ako stav mŕtveho, skutočne mŕtveho, uloženého do zeme a stanuvšieho pred Bohom, aby bol súdený? Končia banálne náhody, končia

niekto iné slovo, ktorým by som túto katastrofu dostatočne charakterizoval a popísal?

Tých pár žijúcich duší, pre ktoré Ježišova Krv ešte niečo znamená, má pred sebou nepredstaviteľný a až doteraz aj nemysliteľný dav. Nekonečné stádo ľudí, ktorí v prítomnosti Baránka stoja pred trónom, oblečení do bielych šiat s palmovými ratolesťami v rukách. To sú dnešní katolíci, do nekonečna defilujúci po lúke susediacej s nebom. Ale potom je zrazu vidno, že kade idú, padajú

LÉON BLOY

Storočie zdochlín

svetskej povinnosti, končí múdrosť hľupákov. Ide len o to, či dotyčný zosnul v Pánovi. Je pohltý Absolútnom. Je absolútne šťastný, alebo absolútne nešťastný a absolútne to vie. Čo má spoločné takýto spôsob bytia s dnešnými úbohými trikmi, ktorými sa pokúšame zladit' s Niečím čo nejestvuje?

Ach, ako dobre sa na pasažierov devätnásteho storočia hodí slovo zdochliny. A akým krásnym korábom je pre nich toto smrädľavé storočie! Pamätáte na onen strašný obraz Edgara Poea, na strokotancov, ktorí uprostred oceánu stretnú loď, ktorej posádka hynie zaživa a za sebou zanecháva mor? O tých sa nehovorí, že zosnuli v Pánovi. Nič sa o nich nevie a nikto sa ani nepokúša nič domyslieť.

Hnilobnosť devätnásteho storočia, ktoré - ak nezasiahne oheň - zasmradia vzduch aj dvadsiateho storočia, nie sú tak anonymné ako predstavy diabolického básnika. Každý z nás tých príšerných cestujúcich pozná až veľmi dobre a dalo by sa o nich rozprávať do nekonečna. Ale načo? Už dlho sa mi nedostáva chuti a hovorím si, na čo vám bude takýto sklúčený vyhánáč dobrý. Asi pred dvadsiatimi rokmi som si myslel, že je možné svet, ak nie priam očistiť, tak aspoň zbaviť najhoršej špiny. Dnes si s trpkosťou na jazyku kladím otázku, či existuje druhý taký blázon, stvorený k Božiemu obrazu, ktorý by sa bol tak dokonale mylil. Nie, naozaj je špiny priveľa, priveľa aj pre dvoch, aj pre dvadsiatich.

Zdochlina nie je priam pôvabné slovo a ani neznie ľúbezne a v pravoverných salónoch ho nie je asi často počuť. Ale je to jediné, ktorým viem vyjadriť svoju myšlienku. Poradí mi

vtáky z neba, kvety hynú a všetko umiera, takže za nimi sa vlečie len rieka hniloby a kto sa ich dotkne, ten je, zdá sa, navždy nakazený ako Filoktétés. Sprivod zdochlín. Áno, aké iné slovo?

Toto je hrôza devätnásteho storočia. V iných dobách sa odpad od viery robil iným, poctivejším spôsobom. Jednoducho apostázou. Dotyčný prijal Telo Kristovo a bez okolov ho išiel predať. Robilo sa to vcelku milo a Judášovia sa tým netajili. Dnes je to niečo iné, ale skôr ako budem pokračovať vás musím poprosiť, aby ste sa za mňa modlili.

Píšem o tom už dvadsať rokov. Jakživ nejestvovalo niečo tak hnusné, tak vrcholne odporné ako je dnešný katolícky svet - aspoň vo Francúzsku a Belgicku - a už sa ani nepýtam, čo iné by mohlo byť spoľahlivejšou výzvou Nebeskému Ohňu.

Jedna vec je známa a zároveň nepochopiteľná a síce, že Boh to všetko trpí. Je to očividné. Aj keď odhliadneme od Krvavého Potu a iných Tajomstiev Utrpenia, o ktorých sa mi v detstve snívavalo, že ich vidím, keď ma jedna stará príbuzná uspávala na kolenách so slovami : „Ak nebudeš dobrý, Židia ti napľujú do tváre“, a ak odhliadneme od všetkých Hrôz Getsemanskej záhrady, stále je tu ten strašný Výsmech, ono neodpušiteľné a neslýchané rúhanie, ktorým ničomný Apoštol započal Božie Muky: Osculetur me osculo oris sui.

Áno, je to tak, Boh strpí všetko až na jednu vec. Nem patietur vos tentari supra id quod potestis. Všetko ale toto nie. Boh nestrpí, aby ste boli pokúšaní viac, ako znesiete. Ale vyzerať to tak-

STANISLAV HVOZDÍK

Kresby: Andrej Mišanek

mer tak, že dnes sme práve v tom bode a už dlho. Je to zvláštne.

V mene malej skupinky ľudí, ktorí milujú Boha a sú odhodlaní v prípade nutnosti za Neho zomrieť vyhlasujem, že pohľad na dnešných katolíkov je nad naše sily. Čo sa týka mojich vlastných síl, priznávam, že sa značne zmenšili. Mám päťdesiatštyri a najmenej tridsať rokov pozorujem katolíkov páchať svinstvá. Áno, pripúšťam, že tie prasce sú moji bratia, alebo aspoň bratanci a pretože som katolíkom ako aj oni, som nútený poslúchať rovnakého pastiera - pastiera, ktorý je nepochybne mámostnatným synom. Ale ako pri tom nepovstať a nezačať príserne kričať?

Žijem tu v Dánsku, či skôr bolestne prežívam, bez možnosti utiecť, medzi nevyliciteľnými protestantmi, ktorých počas tristo rokov od chvíle, keď ich národ na výzvu jedného mizerného mnícha bez váhania celý povstal, aby zaprel Ježiša Krista, nikdy nič neosvietilo. Oslabenie rozumu týchto nešťastníkov je jednou z najdesivejších zvláštností Spravodlivosti. Ich nevedomosť je skrátka nepredstaviteľná. Nie sú schopní sformulovať jedinu všeobecnú myšlienku a žijú výhradne zo stáročných prízemností, ktoré odovzdávajú svojim deťom ako novinky. Tma nad náhrobkami.

Ale katolíci! Bytosti vychované vo Svetle! Neustále informované o vlastnom privilegovanom postavení, neschopné, nech už robia čokoľvek - nakoľko si spoločnosť v ktorej žijú, pri všetkom tom svojom rozklade ešte uchováva božskú jednotu - naraziť na omyl! Inteligencie podobné kalichom Božích hostí, do ktorých sa nalieva len víno čistého Učenia! Títo ľudia prosím dobrovoľne a vyparadení ako na svadobnú hostinu zostúpia do temnôt, ešte hlbšie než kacíri a neveriaci, aby tam zamilovane bozkávali prišerné Modly!

Podlosť, Lakomstvo, Hlúposť, Krutosť. Nemilovať, nedávať, nevidieť, nerozumieť, zo všetkých síl len pôsobiť utrpenie! Presný opak slov Nolite conformari huic saeculo. Pohrdanie týmto Prikazom je ten najstrašnejší vrchol, ku ktorému ľudstvo dospelo od počiatku kresťanskej zvesti. Nepoznám nič hnusnejšie ako rozprávať o týchto nevožiakoch, ktorí sú schopnejší než jeruzalemskí kati dokázať, že Spasiteľove MUKY boli podľa nich stále malé.

Chcete počuť niečo o ich chudobných, nič iné, len o ich chudobných ku ktorým mám česť patriť? Kedysi som v Paríži stretol nádhernú svorku psov, majetok neviem ktorého apoštola, ktorý dokázal predat' svojho Pána za viac ako tridsať strieborných. Už som o tom písal, ale neviem kde. Určite som písal o tom, aké som cítil hlboké pobúrenie a obrovskú nenávisť, pri pohľade na tých šesťdesiat či osemdesiat psov, požierajúcich chlieb šesťdesiatich či osemdesiatich chudobných. Bol som vtedy veľmi mladý, ale už vtedy som zomieral od hladu a presne si pamätám, ako som sa márne snažil pochopiť, ako tí ľudia tam dokážu byť pri toľkej drzosti tak trpezliví a vracal som sa odtiaľ škriepajúc zubami.

Ach áno. Bohatstvo je tá najstrašnejšia kliatba a prekliatcov, ktorí ho na úkor bolestných Kristových údov majú, čakajú nepredstaviteľné muky, je pre nich prichystaný prilytok revu a hrôz. Pre tých, ktorí na tomto svete trpia, je táto evanjeliová istota nepochybne potešujúca. Ale keď si človek, pri myšlienke na reverzibilitu bolesti predstaví napríklad, že niekde musí malé dieťa v ľadovej miestnosti trpieť hladom, aby nejaká kresťanská krásavica neprišla o svoj lahodný pokrm pri teplom kozube, ach áno, to čakanie je potom dlhé. Dokonale chápem spravodlivosť zúfalých.

Niekedy som si hovoril, že tá

svorka, ktorá mi nejde z hlavy, bola možno jedným z tých bolestných obrazov, ktoré plynú na pozadí snov tohoto života, že bola na love za Chudobným. Strašná obsesia. Počujete v tom slávnostnom paláci ten koncert, tú hudbu, tie veselé a láskyplné nástroje, schopné presvedčiť človeka, že Raj existuje? Pre mňa je to trúbenie do útoku, signál k začatiu honu. Dnes na mňa? Na môjho brata? A ako sa máme brániť?

Títo ukrutníci, pri ktorých veselíni sa chudobný potí od strachu sú pri tom katolíci, kresťania, tak ako on, že? Takže to všetko, čo nesie na zemi znamenie Božie, križe vedľa ciest, starobylé zbožné obrazy, veže kostolíkov na obzore, mŕtvi,

spočívajúci so zloženými rukami pod náhrobkami na cintorínoch, až po zvieratá, nad ľudskou zlovôľou žasnúce zvieratá, ktoré ako by chceli utopiť Kaina v pokojných jazerách svojich očí - to všetko oroduje za chudobného, ale oroduje márne. Nič nezmôžu Svätí, ani Anjeli, odmietaná je aj Panna Mária a lovec sa ženie za korisťou bez toho aby si všimol zakrvaveného Spasiteľa, náhliaceho sa ponúknuť svoje Telo!

Nie som s týmto podobenstvom spokojný, nevyjadruje dobre moju myšlienku ani moje pocity, ale čo sa dá robiť. Z absolútna, odkiaľ sa pozerám nemôžem vidieť boháča a zvlášť bohatého katolíka inak, ako prenasledovateľa a požierača chudobných. Hovorí tak o ňom Duch Svätý a presne v tento obraz vyúsťuje prízemná veda zvaná politická ekonómia.

Že sa niekto narodí s kopou majetku a iný na dne hnojnej jamy je pre ľudský rozum ťažko znesiteľné. Slovo Božie opovrhlo svetom a vošlo do chlieva, deti to vedia a na tom tajomstve, že PODSTATOU boháčovej radosti je Bolest' chudobného nič nezmenia žiadne diabolské sofizmy. Kto toto nechápe je hlupák tu na svete aj vo večnosti, hlupák na veku.

Áno, keby dnešní boháči boli pohania, zjavní modloslužobníci! Potom by sa nedalo nič povedať. Ich prvou povinnosťou by samozrejme bolo drviť slabých a prvou povinnosťou slabých by bolo príležitostne im podrezávať krky. Oni ale chcú byť katolími a práve takto! Snažia sa skryť svoje modly priamo vo svätých Ranách!

A vy chcete, aby som ich nevolal zdochlinami!

Prevzaté z www.monarchizmus.blogspot.com/2011/12/storocie-zdochlin.html

TO JE MÔJ,
HODNOTOVÝ
REBRÍČEK...

Zvolil som si jednoduchú tému. Začnem ju spomienkou, ako som poslucháčom vysokej školy vysvetľoval teóriu voľby. V ekonomickej teórii je to významná oblasť vedy. Povedal som, že jeden starý komiks z časopisu MAD vykresľuje problém neobmedzenej možnosti voľby; muž si v trafike chce kúpiť balíček cigariet:

Muž: *Prosím si cigaraety.*

Predávač: *S filtrom alebo bez filtra.*

M: *S filtrom.*

P: *S mentolom alebo bez mentolu.*

M: *Hmm, bez mentolu.*

P: *Light alebo normálne?*

M: *Eech, asi lightky.*

P: *Mäkké alebo tvrdé?*

M: *Viete čo, strčte si ich za klobúk, radšej si vezmem túto žuvačku.*

V ekonómii sa možnosť voľby pokladá za výsadu človeka, robí vraj ľudí spokojnejších. Z dialógu vyššie to nevyplývalo, naopak muž sa rozhodol kúpiť celkom niečo iné, a to nahnevane. Preto som poslucháčom, a to na báze tohto príbehu, hovorieval, že sú isté situácie, keď vôbec neide o slobodu voľby, ale o nechcenú nutnosť voľby. Zvláštna väzba slov, ale ona sa ukáže, ak sa zamyslíme nad situáciou v našej spoločnosti, že je pravdivá. A to vtedy, keď sa stane to, čo naši politici zbožňujú, keď si verejné služby začnú konkurovať a sú čiastočne či úplne privataizované; z občanov sa stávajú zákazníci nútení k voľbe, na ktorej im vôbec nezáleží. Vidíme to dnes, že si musia vybrať dodávateľa elektriny, telefónnu spoločnosť, školu a nemocnicu, a ak si vyberú zle, je to na ich zodpovednosť, je to ich problém.

Ale ako to ten občan môže vedieť? Totiž v inom svete by také veci nikto riešiť nemusel; je úloha štátu postarať sa o to, aby ľudia mali elektrický prúd a telefón, či iné verejné služby za prijateľnú cenu. Ale predsa ľudia vedia, že tak to fungovalo pred 50 rokmi vo Francúzsku, Dánsku či Nórsku. Ba aj u nás (za socializmu). Aká je to sloboda voľby, že si zvolím dodávateľa verejných služieb? Maximalizovať slobodu nemusí mať zmysel. Problém je v tom, že v určitých situáciách potrebujete riešiť

problém spoločne s inými ľuďmi, choroby, starosť o starých ľuďmi, a aj dodávku elektrického prúdu. A čo náboženstvo? Volí si ho človek? A čo vlast' Vili si ju človek? A na tom iste záleží, kde žijete a do akého spoločenstva patríte.

Ale to je môj dojem, politici hlásajú optimizmus, aké je dobré, že do zdravotníctva vstúpil súkromný sektor, a už 20 rokov sa hovorí o nezakalených úspechoch, ale bežný Slovák má skalený zmysel vnímať hrozby a až rozkladné procesy vo vnútri našej spoločnosti. Mohol by som to dokumnetovať demografickými údajmi či toľko spomínanými slabými výkonmi deviatakov v matematike či slovenčine, alebo klesajúcim vedomosťami vysokoškolákov, respektíve nechať prechádzať cez

Spoločnosť a čo ju čaká?

skúšky, lebo financie na školu chodia podľa množstva poslucháčov. Začína to však tým, že takto odpovedáme na zásadné otázky:

Oddaný vlasti? Samozrejme.

Miestny patriot? Akoby nie.

Európan? Že či.

Svetoobčan? A ako inak, veď sa to patrí.

Slovák? Pri majstrovstvách sveta vo futbale možno, inak je to skôr trápne.

Aj o tom sa už písalo. Starat' sa o Slovensko ako o svoju zem je skoro politicky nekorektné. Kto sa totiž stará o rodinnú politiku či prisťahovalectvo alebo demografický vývoj na Slovensku? Hovorím o tom preto, lebo aspoň 40 rokov sa intenzívne zaoberám tým, ako funguje ekonomický systém Slovenska, a teda aj to, koľko z HDP majú príjem domácností, ktoré zabezpečujú zdravý vývoj svojho nástupcu. Ak je to iba 55%, kto má ten zvyšok? V našich štatistikách to nenájdete. Ako je vysoká a ako sa správa pôrodnosť na Slovensku? Neklesne pod 1,0 na ženu? Kto sa stará o socializáciu, vzdelanosť a motiváciu viest' civilizovaný život? Tí, čo

zbraňu prepadnú banky, či benzínové čerpadlá a bezbranné rodiny? Ako sa zmenšuje Slovensko a nehlúpne? Potrebujeme hotely Gate One či krčmy Irish Pub? Uvedomuje si niekto u nás súčasné dejinné trendy? Nestávame sa menej výkonnými? Je dobré, že sa staráme o životné prostredie v ďalekej budúcnosti; ale čo bude so Slováckmi o 100 rokov? Aká bude štruktúra obyvateľstva? Nebude likvidačná?

Hrdíme sa, že prísun kapitálu k nám je zato, že máme lacnú pracovnú silu. To je skôr smutné. Ak sme už vstúpili do OECD, či EÚ a aj eurozóny, mali by sme očakávať, že porovnateľná práca má byť porovnateľne odmeňovaná. To je iba presadenie sa známeho ekonomického zákona, že hraničné náklady a hraničný produkt výrobného faktoru práca sa (mal by sa) v trhových ekonomikách vyrovnáva. Hovorí o tom každá mikroekonómia, a ak to poslucháč nevie dokázať matematika, nemôže dosť stupeň A. Inak nie je možné dospieť k stanoviskám a hodnotiacim postojom voči existujúcej

cene stavu spoločnosti a k formulácii nevyhnutných zmien na medzinárodnej úrovni, ak si nevytvoríme vlastnú normatívnu predstavu. Keď čítam rôzne úvahy v rôznych denníkoch a časopisoch, tak zislkavam dojem, že robíť si starosti o Slovensko ako o krajinu Slovákov sa rovná akejsi nekorektnosti, ba skoro tabu. Ide o to, aby identita národov a štátov bola náležite zachovávaná. Už Rimania mali svoje limes Romanum. A pokiaľ ide o EÚ, ako si svoje vonkajšie hranice Schengenského priestopru chce trvalo zaistiť? V roku 2000 Paul Scheffer svojím článkom „Multikultúrna dráma“ podnietil diskusiu o muslimských migrantoch v Holandsku. A ukázalo sa, že dobre, že to urobil.

Zaručený príjem pre Cigánov je východiskom z chudoby? Netreba si uvedomiť demografický vývoj na Slovensku? Aké budú dôsledky črtajúceho sa trendu? Aké sú demografické záťaž na Slovensku? Stačí si pozrieť štatistickú ročenku a posúdiť demografické zmeny v správaní generácií za 50 rokov. Všimnúť si terba aj socializáciu, vzdelanosť a motiváciu viest' civilizovaný život u Cigánov (ak chcete Rómov). Kvalitu, štruktúru a kultúrne pozadie tohto segmentu rodín na Slovensku. Stabilita je dôležitá nielen v ekonomike ale aj v spoločnosti. Veď bude dosť problémov s tým, že vzniká konflikt vzrastajúceho počtu ľudí v dôchodkovom veku a klesajúceho počtu ľudí zárobkovo činných, o čom už píšú články v rôznych časopisoch, hlavne ekonomických. Aké adaptačné procesy musia nastať? Iste sa to týka aj Cigánov. Ide o to, aby neprispievali k nadpriemernému nárastu dolnej vrstvy, ktorá akosi odoláva vzdelávaniu. Nielen to, ona je závislá od sociálnych dávok. Nie je to výzva budúcnosti Slovenska? Musíme si uvedomiť, že Slovensko sa musí stať výkonné. Pri rôznych výročiach v prejavoch politikov počujeme ako iba špičkové výkony vo vede a v technike nám môžu zaistiť súčasný a zlepšujúci sa štandard života. Nech to nie sú iba slová. Teda pred nami je ozaj veľká voľba.

JAROSLAV HUSÁR

V týchto dňoch koluje po internete prepis záznamu akcie Gorila. Nejednému pri čítaní týchto smutných riadkov nápadne otázka: dokedy to takto bude môcť na Slovensku ešte fungovať? Dokedy budeme ochotní akceptovať skutočnosť, že Slovensko patrí mafiám a mafiánom? Politika bez ideálov je len technika na udržanie moci a ako je vidieť aj tučných príjmov a podnikanie bez morálky môže vytvárať formy, ktoré spoločnosť nemôže akceptovať (ani v prípade Gorily si, žiaľ, asi nemôžeme robiť ilúzie, že by sa azda niečo vyšetřilo alebo azda nebudaj vyriešilo...)

Pred zhruba dvoma mesiacmi vyšiel v Kultúre článok autora Bruna Čanádyho pod názvom „Quo vadis Slovensko?“ Článok autora patril k tým, ktorých čítanie nijako nie je radostné. Autor sa huttou formou venuje našej súčasnosti, pričom používa slovník, ktorý rozhodne nepatrí do kategórie: „politická reč“. Je to jeden z tých článkov, ktoré osvetľujú našu cestu súčasnosťou a dávajú načrieť tak trochu aj do budúcnosti. Je výborný svojou podstatou.

Stále viac ľudí si uvedomuje, že už nechce počúvať politikov, ktorí sa mnohokrát podobajú viac na agentov finančných skupín a zahraničných politických centier moci, ako na zodpovedných reprezentantov štátu a národa. Bez ohľadu na osud budúcich generácií predávajú národné bohatstvo. Dôležité je TU a TERAZ. Ilúziu zodpovedného vedenia štátu a prostredníctvom mýtov, ako je bezplatná zdravotná starostlivosť či silný sociálny štát, si kupujú čas, ktorý im slúži na vlastné obohacovanie sa. Ich politika nie je službou národu, ale cestou k majetku. Nikto z politikov nechce otvorene priznať, že tzv. sociálny štát je v našich podmienkach len chvíľkové hodovanie na úkor budúcnosti. Ukazuje sa však, že ich nehanebnosť a neschopnosť nie je prekážkou na ich ďalšie zvolenie.

To, že sa u nás k moci dostali bývalí transformovaní komunisti, nechalo na spoločnosti hlboké stopy.

Trestuhodne sme premrhali šancu, ktorú nám ponúkol pád komunizmu. Nevytvorili sme spravodlivú a dovolím si tvrdiť ani funkčnú spoločnosť. Treba však priznať, že sme jednoducho nemali pripravenú žiadnu alternatívu jestvujúcej moci, a tak transformácia komunistov bolo celkom logické vyústenie novembra 89. Nebývalé možnosti využili jednotlivci, ktorí sa chopili príležitosti a spoločnosť rozvrstili rýchlejšie, ako si väčšina dokázala predstaviť (a ako to do teraz zaznamenali dejiny v tejto zeme-pisnej šírke). Spoločnosť nezískala nových ideológov, novú elitu. A keďže ideológia konzumu bola vždy komunistom blízka, tak materializmus ideologický a násilný ľahko vymenili za materializmus konzumu. Nenásilný, ale rovnako bezduchý.

Pozoruhodné je, že ideológovia, ktorí by sa tomuto trendu bránili, neprišli ani z radov kresťanských demokratov.

O kultúrnej úrovni súčasnej politickej garnitúry svedčí fakt, že celá politická elita nebola schopná jedného činu, ktorý by mal zásadný kultúrny význam (nemýľme sa, do stavba Národného divadla začatého komunistami ani rekonštrukcia Bratislavského hradu takým počínom neboli). Medzi politikmi, filozofmi, spisovateľmi či umelcami sme nezaznamenali ani jeden významnejší zjav, ktorý by sa stal pojmom aj v zahraničí a ktorý by mal vplyv na dobu a súčasníkov povedzme tým, že by okolo seba vytvoril skupinu nasledovníkov.

Neochota akceptovať názor druhého sa stala symptómom doby. Príkladov je neúrekom. Za všetky spomeniem bratislavské podhradie, na ktorom sa stretávajú v boji o svoju pravdu investori, architekti, pamiatkári a ochranári a na ktoré v snahe o najlepšie riešenie investor vypísal niekoľko medzinárodných súťaží. Ochránárom a pamiatkárom však nič nie je dobré a napriek názoru odbornej verejnosti a výsledkom súťaží tvrdohlavo presadzujú svoju pravdu a „pseudoarchi-

Quo vadis, Slovensko

K rovnomennému článku Bruna Čanádyho (Kultúra č. 20 z 26. 11. 2011)

tektúru“. Skupiny ochranárov, rôznych aktivistov a samozvaných nositeľov odporu a revolty proti všetkému má v spoločnosti nebývalo veľké slovo vďaka politikom. Podporou týmto skupinám politici majú voličskú základňu. Môže byť predsa politicky výhodné ísť proti niekomu, kto sa označí za nepriateľa spoločnosti. Deklarácie ľudovosti však končia, ak ide o projekty, ktoré ohrozujú biznis tých najväčších a najmocnejších (pravda, aj tých to vždy ešte niečo stojí). Tieto skupiny svojím deštruktívnym pôsobením začínajú byť vážnym problémom ekonomiky (špeciálne v investičnej výstavbe). Rôzne petície, proti ktorým niet obrany, rôzne inštitúcie, ktoré rozhodujú iba na základe subjektívnych postojov (ani nie na základe noriem a predpisov), sa okrem nezodpovednej a nikomu sa nezodpovedajúcej a často ani nikoho nereprezentujúcej politiky, prezentujú aj čoraz arogantnejšími a voluntaristickejšími prístupmi, ktorými neraz maskujú svoj hlad po osobných benefitoch. Ich činnosť pociťuje najmä stavebníctvo.

Stavebníctvo, ktoré dnes pomaly nemá čo stavať, dopláca na podivuhodné pravidlá, ktoré si vymysleli politici. 20% daň na byt (ale aj na jedlo a lieky) má za následok, že sa jednoducho byty nestavajú. Sú drahé. Byt ako základná potreba sa stáva luxusom podobne, ako tomu bolo po vojne. Dôsledkom je nízka natalita a nízka mobilita pracovnej sily a možno aj vysoká rozvodovosť. Ak sa nerodí dosť detí, bude to mať raz katastrofálne následky pre dôchodkový systém. Netreba zabúdať, že môže nastať doba, keď bude mať stredná generácia problém užívať si sama seba, a tak nie je vylúčená predstava, že na dôchodkový systém zrúti a že na uliciach budeme vidieť množstvo ošumelých starcov, o ktorých sa jednoducho nebude mať kto starať. Tento stret generácií môže mať rozmer a následky občianskej vojny.

Priznajme si, že s takýmito scénarmi jednoducho slovenská politika nie je schopná pracovať. Jedinou úlohou politických skupín je udržať sa aktuálne pri moci. Slovensko už dvadsať rokov nemá stredno- a dlhodobé vízie. Slovenským elitám, zdá sa, chýba strategické uvažovanie. Prejavuje sa to okrem iného v slabej podpore hlavnému mestu či rozporuplným názorom na jeho rast. Strategické posilňovanie Bratislavy a jej okolia by vôbec nemalo byť tabu. Jednoducho je celkom prirodzené, že v tomto území,

kde vzniká najviac pracovných miest, kde je najlepšie vybudovaná infraštruktúra, kde je najlepšie napojenie na európske dopravné tepny a civilizačné centrá, je potrebné aj pre naše štátne záujmy budovať z pohľadu Slovenska centrum osobitého významu. Tento fakt politici neberú dostatočne do úvahy. Slovensko potrebuje významné európske centrum. V tejto súvislosti je vhodné spomenúť aj to, že súčasné územnosprávne delenie Slovenska nie je vyhovujúce. Veľký počet malých krajov je zbytočnou ekonomickou záťažou krajiny a vytvára zbytočnú snahu budovať subcentrá na miestach, ktoré sú predmetami ako v prípade Trnavy, alebo súmestiami ako v prípade Košíc a Prešova.

Výsledky dvadsaťdvaročného pôsobenia súčasnej politickej garnitúry jednoducho nemôžeme hodnotiť dobre. Nemôžeme si predsa myslieť, že štát, v ktorom si drvivá väčšina mladých (aj stredne starých a starých) ľudí nemôže kúpiť takú základnú potrebu, akou je byt, alebo v ktorom sa stále vyššie percento ľudí ocitá v zóne chudoby, v štáte, ktorého predstaviteľa ani len nenachádzajú riešenia, ako zo súčasného stavu von, je štát, v ktorom chceme žiť!

Priznajme si, že tak ako nevieme nič o budúcnosti, v skutočnosti nevieme nič ani o našich popredných reprezentantoch, poslancoch a ministroch. Vôbec nevieme, ako sa správajú v súkromí, aké sú ich majetkové pomery, ale najmä vôbec nepoznáme ich referencie z odbornej oblasti. Napriek tomu sme im vždy ochotní odovzdať naše hlasy. Výsledok sa dostavil: Všetok zmysluplný majetok, schopný rozšírenej reprodukcie, sme predali (samozrejme po cene), a tak sme doma gasterbaitrami v cudzích podnikoch. Spomeňte si len, ako odchádzali podniky ako Slovnaft, Matador, Východoslovenské železiarne či celulózka v Ružomberku do súkromných rúk a skúste uveriť tvrdeniu, že my všetci sme v podobe dotácie do štátnej kasy za predaj týchto podnikov dostali ani nie desaťtinu ich naozajstnej hodnoty. A čo je dôsledkom? Podkapitalizovaný štátny rozpočet, strata možnosti strategicky plánovať, strata hospodárskej suverenity, hrdosti a ambícií. Prakticky nepoznáme jeden slovenský podnik (podnik vlastnený a riadený Slovákmi), ktorý by mal aspoň stredoeurópsky význam. Rozpadli sa aj subdodávateľské reťazce naviazané na tieto podniky, projekčné podniky, vý-

skumná základňa. Súčasný priemysel na Slovensku patrí až na malé výnimky výlučne zahraničným majiteľom, ktorí nechávajú na Slovensku svoje zisky. A tak sa u nás nepodporuje mládež zo súkromných zdrojov, ani nefungujú významné športové kluby, nestavajú sa galérie a nebuduje sa hrdosť mládeže na úspechy krajiny a jej významných reprezentantov. Je zarážajúce, že Slovensko si buduje svoje vzory zo zopár športovcov pôsobiach v zahraničí či dievčat, ktoré prerazili v modelingu, akoby našim najvyšším vyznamenaním a úspechom zároveň bolo zaznamenať úspech v cudzích službách. Akoby nám stačilo, že si z nás ako z chovnej základne vyberajú jednotlivcov, ktorí vytvárajú hodnoty pre zahraničie.

Samostatnou oblasťou ustupovania zahraničiu je poľnohospodárstvo. Je pravda, že svojho času tento sektor zamestnával také množstvo ľudí, ktoré dnes zamestnávať nemôže. Ale akceptácia európskej dotačnej a teda v konečnom dôsledku prosperárskej politiky robí z nášho poľnohospodárstva nekonkurenčné odvetvie, ktoré sa nevie brániť západným dotovaným cenám.

Čo je dôsledkom? Rozpad jedného sektoru, ktorý bol schopný zamestnať značnú časť obyvateľstva a zabezpečiť potravinovú bezpečnosť. Dnes nie sme v stave túto významnú úlohu plniť a naše poľnohospodárstvo nedokáže užiť občanov. Hrozí, že sa staneme nájomníkmi na pôde, ktorú postupne predávame. Môže sa nám ľahko stať, že o pár rokov nebudeme mať vlastné ani podniky, ani pôdu. Národ, ktorý nevlasťní žiadne výrobné statky a ani pôdu, môže byť blízko toho, že stratí aj svoj štát. Nechcem rozvíjať túto tému, ale som presvedčený, že to vôbec nie je nereálna predstava.

Súčasná celosvetová tendencia zmeny kapitalizmu k oligopolizácii a monopolizácii nie sú dobrými trendami a dávajú tušiť globálne spoločenské zemetrasenie.

V tejto prichádzajúcej dobe bude veľmi záležať na tom, akých budeme mať na čele predstaviteľov my. Guľa je dnes u nás voličov. Od nás záleží, akých budeme mať politikov, prokurátorov a sudcov. Otázkou je, ako tento akt uskutočniť a opätovne sa nepomýliť. Otázkou tiež je, či máme opäť dať Slovensku tých, ktorí nás doviedli k nádenníctvu vo vlastnej krajine, k závislosti a ktorí spô-

sobujú morálny úpadok, alebo či Slovensko dnes má alternatívnu politickú moc. Zdá sa že nemá. Slovensku by iste pomohol zmenený politický model. Potrebujeme výkonný a profesionálny štátny aparát. Ale najviac potrebujeme morálne čisté a odvážne osobnosti. Obávam sa však, že nie je v našich silách dosiahnuť zásadnú zmenu postupne, teda bez politického a hospodárskeho zemetrasenia. Stačí sa pozrieť, ako končia pokusy o obmedzenie imunity poslancov. Ako by asi skončil pokus o zmenu politického modelu v tomto parlamente, je asi každému jasné. Snívať o zmene, keď sa štát stane naozaj štátom a štátny úradník sluhom, je legitímne, ale málo produktívne.

Súdnicstvo, ktoré u nás bezprecedentne stratilo reputáciu, prokuratúra aj štátne úradníctvo potrebujú nové impulzy. Na tom sa asi zhodnú aj súčasné elity. Otázkou je, či sa dokážu zhodnúť aj na riešení ozdravnej kúry. Je viac ako isté, že bez represii na jednej strane a cukru na druhej strane to nepôjde. Tresty u sudcov a policajtov za rovnaké delikty musia byť oveľa vyššie ako u bežných občanov, pretože ich spoločenská zodpovednosť je vyššia ako u bežných ľudí. Pracovná povinnosť oboch zložiek musí byť posunutá. Nie je spoločensky únosné ani ekonomicky obhájiteľné, aby policajti, požiarnici, ale aj profesionálni vojaci odchádzali do dôchodku v najlepšom veku a poberali dôchodky podobné platom bežných ľudí.

Ak sa však neuskutoční zmena politickej konštrukcie moci, naďalej budeme outsiderom žijúcim na okraji záujmu svetového diania. Za svetové porvy nemôžeme, ale za to, ako na ne budeme reagovať - za to iste zodpovední sme. Obec Žehra je dnes príkladom toho, čo nás čaká, ak nebudeme riešiť svoje problémy dnes.

Tieto riadky sú adresované predovšetkým mladšej generácii, ktorá dnes prežíva veľkú skepsu a rozčarovanie, ktorá akoby strácala ciele a zmysel, ktorá prestáva vidieť svetlo na konci tunela. Od mladšej generácie očakávam snahu opäť pohnúť dejinami. U nás sa totiž revolúcia ešte neskončila. To čo vidíme v postkomunistických krajinách je v zásade tragédia. Bezprecedentné vrstvenie obyvateľstva na báze bohatstva vytvára napätie, ktoré spoločnosť môže vohnať do novej tragédie.

Tak ako vždy v minulosti sú to mladí ľudia, ktorí namiesto rezignácie volia riešenie problému. Ak si nebudeme vážiť verejné statky, ak budeme naďalej pripúšťať, alebo dokonca podporovať privatizáciu verejného priestoru, zdrojov a služieb, výsledkom bude nie len strata občianskej angažovanosti, ale azda aj strata demokratického etosu.

Na záver tejto smutnej správy o stave spoločnosti nepride jednoduchý návrh riešenia, ako von z tejto kaše. Keď však chceme, aby nastávajúce obdobie nebolo obdobím smútku, beznádeje a vystaňovalectva - ako už neraz v histórii - musíme už dnes brať vážne výzvy doby. Slovenskú realitu nezmeníme mávnutím čarovného prútika. Môžeme sa však pokúsiť, každý na svojom mieste, hľadať tých z nás, ktorí si zaslúžia našu dôveru, presvedčať ich, aby zobrali na seba zodpovednosť za veci verejné a podporovať ich v neľahkej úlohe postupnej zmeny našej spoločnosti. A musíme to robiť zodpovedne. Práve v tejto oblasti totiž zlyhávame na plnej čiare. Nerušia nás kauzy našich politikov, nevadia nám správy o ich bohatstve, ktoré isto nenadobudli česť. Toto je niečo, s čím sa musíme ako spoločnosť vyrovnávať predovšetkým. Hľadať odpovede na výzvy a neuspokojovať sa so stavom, v akom sme. Inej cesty k prosperite jednoducho niet. Bez verejnej angažovanosti bol aj občan v starovekom Grécku považovaný za druhoradého. Nesmieme sa verejných vecí vzdávať s tým, že ONI si to aj tak zariadia, ako budú chcieť. Budú budú veci spoločne spravovať tí najlepší z nás, alebo sa budeme mať zle. Iná rovnica jednoducho neplatí...

TOMÁŠ PLACHÝ

TEODOR KRIŽKA

Jana z Arcu

Na 600. výročie narodenia

*Májový vietor nestíchol a dúcha
do ohňa..., dymom čaruje a veští.
Už lemu tvojho popravného rúcha
chytá sa oheň, lačný po bolesti.*

*Prid'aleko je triumf, česť a láska,
keď pod nohami horia snopy prútov.
Či vedela si, Panna orleánska,
že za vernosť sa odmeňuje smrťou?*

*Pozri sa na mňa: kolenačky žehrám
o zmilovanie, vykrikujúc verše.
Strmé sú schody k víťazstvám, no k prehrám
nespočetnekrát strmsšie, bolestnejšie.*

*V žilách mi vrie i tuhne krv a z husieľ
stúpa spev. Ale ten dym neublíži.
Narodiť sa tak v Domrémy-la-Pucelle,
krvácal by som s tebou pri Paríži.*

*Minuli sme sa, a tak si tu trhám
košeľu, plačem spod viečok, kam soľ mi
vyprskla báseň, moje denné Rouen,
čo so mnou horí, kým ma nespopolní.*

*Prichádzajú a klaňajú sa, aby
pridali otep k ohňu. Prvý... druhý... šiesty.
No nech sa chehcú, nech sa každý škľabí.
Tá grimasa im ide k srdcu bez cti.*

Aby nám nebolo tak smutno... Vlastne na smútku nezáleží, on ešte krajšie ako portrétista zvýrazní črty hlbokého citu... Ale aby sme mali miesta, na ktorých by sme ho vedeli ľahšie nachádzať... Zanechal nám Boh na zemi krásu a bolesť. A obe nie sú z tohto sveta.

Nie je to len pre ich nesmiernosť, ako napísal o bolesti Holan, že je väčšia človeka, a predsa sa musí pomestiť do jeho srdca. A nie je to len pre nesmiernosť krásy, oproti ktorej, keď sa naozaj zadívam do svojho vnútra, zisťujem, ako je moja podstata od krásy odlišná a vzdialená. Ale existuje aj bolesť mimo tohto sveta - a nejestvuje nič z jeho zrejmych pravidiel, čo by ju vedelo vysvetliť a ani zmierniť.

Je to bolesť lásky z jej samotnej podstaty. Je to bolesť z rany, ktorá nepochádza odtiaľto. Alebo sa sa azda aspoň vzdialene podobá na bolesť, akú pociťuje zajatý vták; belorítka, ktorú týrali zlé deti. Je to bolesť, keď trpí čistota a láska, pre svoju vlastnú podstatu. Podstatu, ktorá nie je v súlade so zlom.

Tak chodili a chodia po našom svete svätí muži a ženy a krajina im načúva. Skrze nich dostala krajina svoje duchovné opodstatnenie a svoju tvár. Ale my dnes nad touto skutočnosťou mávame rukou. Myslíme si, že všetkému rozumieme alebo že sme svojou skúsenosťou, ktorá sa často nerovná ani skúsenosti priemerného stredovekého dedinského človeka; nad tými, ktorých ani nie sme hodní. Títo ľudia mali na zreteli iba službu Bohu a azda by sme aspoň časť ich čistoty mohli vyjadriť prirovnaním k ostňu, k strmeňu, ktorým neustále poháňali sami seba, akoby boli koňmi pre svoju vlastnú dušu ako vznešeného jazdca: „Ale veď ja som neurobil dosť...“, „Ešte viac pre Jeho svätú Obetu...“, „Ja som netrpel dostatočne...“, „Ešte viac sa postiť a ešte viac sa modliť...“ „Ešte viac sa vzdávať a ešte viac milovať...“

Skrze týchto svätcov dostala

krajina svoju ochranu na nebesiach. Takto sa už navždy stala svätým miestom Živčáková, hora Zvir, či Zobor, na ktorom sa v benediktínskom kláštore modlil svätý Svorad. A takto žiari svetlom milosti aj Francúzsko, priam ako svätá zem, ktorá sa stala domovom toľkých blahoslavených.

Je to teda Lotrinsko, spanilá oblasť Lorraine, kde sa v roky 1412 v obci Domrémy narodila svätá Jana z Arku (prídomok d'Arc

Pod zástavou svätej Jany

nosí po svojom otcovi), vysvätená až niekoľko storočí po upálení a uznaná svetským súdom za nevinnú až tri desaťročia po smrti. Na vtedajšiu spoločnosť muselo pôsobiť ako zázrak, že pred nich vystúpila šestnásťročná dievčina s poslaním zachrániť francúzsky trón. A ktorá sama vyhľadala kráľovského dauphina Karla z Valois v exile v meste Chinon, aby mu zvestovala svoje poslanstvo. A ešte ako väčší div muselo pôsobiť jej postavenie na čele armády - na mieste, ktoré takmer v celej histórii ľudstva nepatrilo ženám a už vôbec nie svätému dievčaťu so zjaveniami, s nesmiernou vierou v jediného Pána a svoju vlasť.

Francúzsko sa v tej dobe nachádzalo už takmer osemdesiat rokov vo vojnovom konflikte s Anglikom, ktoré zároveň komplikoval aj stav občianskej vojny medzi táborom Bernarda z Armagnaku a Burgund'ami, stojacími sa strane anglického okupanta. Ako obvykle, keď ako prvá v stave ohrozenia zradza národ inteligencia, sa aj v súdobom Francúzsku pridala na stranu anglickej invázie parížska univerzita a vytvorila teóriu o dvojtom kráľovstve.

V týchto zložitých podmienkach, ktoré si len ťažko dokážeme politicky predstaviť, dobýja svätá

Jana na čele nepočetnej armády anglické pozície, okrem iných i mesto Orléans a v roku 1429 posilnila moc kráľovského domu natoľko, že dauphin Karol mohol byť v Remeši korunovaný za francúzskeho kráľa ako Karol VII. Skúsme sa len nachvíľu aspoň v myšlienkach priblížiť dobe, kedy armádu za Boha a za vlasť vedie jednoduché dedinské sväté dievča, pastierka dobytky, a nechce trón pre seba, ale pre kráľa. Karol VII. tak skrze Janu uveril vo svoje vlastné poslanie.

Aké priznane pre zákonitosti sveta, keď túto čistotu, hrdinstvo a lásku, ktorá samotnému Karlovi VII. prinavrátila trón, čerstvý kráľ postupne zbavuje kompetencií a v

obave z popularity ju poveruje čoraz bezvýznamnejšími a nebezpečnejšími vojenskými úlohami. Zajatie svätej Jany Burgund'ami, jej predanie Angličanom za desať tisíc zlatých ako vojnové koristi alebo obyčajného mocensko-ekonomického objektu... Jej upálenie, aj bezbrehá úcta a vyšetřovací proces až po smrti, dáva znamenia o nemožnosti ľudského srdca vnímať, prijímať a nasledovať to, čo je naozaj sväté.

Tu sú len niektoré z jej odpovedí počas súdneho procesu:

„Zakladala sa vaša nádej vo víťazstvo na vašej zástave a meči?“

„Zakladala sa na našom Pánovi a na ničom inom.“

„Ste v stave milosti?“

„Ak nie som, nech ma Boh doňho prijme. A ak som, nech ma v ňom zachová, lebo by som bola najnešťastnejšou osobou na svete, keby som vedela, že nie som v stave Božej milosti.“

Svätá Jana z Arku je obrazom skutočného zápasu, ktorý je vedený za Božie veci, za veci mimo tohto sveta. Obraz zápasu, ktorý je zdánlivo prehraný, ba dokonca končí mučeníckou smrťou svätej Jany v plameňoch v dobe, kedy oslobodenie francúzskeho územia od anglickej okupácie nebolo ešte zďaleka na dohľad. A víťazstvo, úcta a upevnenie moci rodu Valois nastali až po jej smrti.

V otázkach o posvätnosti krajiny, o zápase, ktorý musí mať kontinuálnu povahu, nám dávajú za pravdu dejiny samotné. Lebo bol to práve francúzsky trón, tak ťažko vybojovaný krvou tisícok padlých; tak ťažko vymodlený prosbami francúzskych svätcov a svätého kráľa Ľudovíta IX. - bol to práve francúzsky trón, kto padol za obeť Revolúcii v roku 1789, ktorá sa neskôr stala vzorom všetkých ďalších revolúcií. A bolo to práve rodisko svätej Jany, Lotrinsko, ktoré v roku 1871 pripadlo Nemeckému cisárstvu. A bolo to práve miesto upálenia svätej Jany, Normandia, ktorej mestá ľahli popolom pri bombardovaní v roku 1944. A je to práve západná Európa, rodisko nespočetného a nezmerneho duchovného bohatstva, kto dnes opustil svoje korene a kto miesto prapora svätej bojovníčky, šíri do ostatného sveta svoj vlastný úpadok.

A tak prosíme svätú Janu z Arku, aby sme aspoň z diaľky boli hodní nasledovania jej duchovnej armády. A aby sa naše srdcia a skutky podobali na látku jej zástavy, vyšívané zlatou niťou ľaliami a s nápisom dvoch mien: Maria a Jesus.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Katolíci dostali taký mimoriadny dar milosti, že ho mnohí z nich jeho veľkosť a význam pre svoj život a život sveta vôbec nechápu, nehovoriac o tom, že si ho nevedia vážiť. Myslí sa tým cirkev,¹ svätá, katolícka a apoštolská cirkev, ktorú vyznávame v Kréde. Je mystickým Telom Kristovým, Božím kráľovstvom, ktoré má svoje korene v nebi, ako svätý Esche Yggdrasil, germánsky strom, a so všetkými svojimi rozvetveniami, rozkošateniami a plodmi obsahuje celý pozemský život. Božie kráľovstvo, ktoré prišlo s Kristom, Božím a ľudským synom, na zem ako zárodok a začiatok, sa tu „reprezentuje“, t.j. v plnom zmysle slova: „sprítomňuje“ Kristom založenou, zachovanou a vedenou cirkvou. Je, ako konštatuje II. vatikánsky koncil v súlade s praotcami, „dušou“ ľudskej spoločnosti, jej „životným princípom“ (Pius XII.). Od jej založenia v nej pôsobí „Duch svätý, ktorý je Pánom a oživuje“, smieme byť na ňom účastní tým, že sa ním necháme naplňovať. Sprostredkúva nám pravdu, vychádzajúcu z Boha, ktorá rozviazala jazyk prorokom, vyznala Kristove narodenie, život, slová, dielo, smrť a zmŕtvychvstanie, viedla ruku evanjelistom pri písaní, poháňala apoštolov na zvestovanie radostnej noviny, zasvätila pátrov do Božích tajomstiev, umožnila svätým cirkevným učiteľom s celou filozofickou výzbrojou, do hĺbky vysvetliť pravdy viery a podnietila cirkev vykonávaním jej najvyššieho učenia k formulácii náboženských istôt alebo dogiem, ktoré ako zabezpečujúce značenie ciest chránia veriacich pri ich hľadaní Božej pravdy pred omylmi a poblúdením. Za milosť môcť stáť v niekoľkotisícročnej tradícii najvyššej duchovnosti vďačíme „udržiujúcej moci“ cirkvi. Zbližovala najlepšie osobnosti všetkých storočí a spájala ich do obrovského chóru, v ktorom nezanikol nijaký hlas, ktorý bol nariadený do veľkej symfónie na Božiu počesť, jeho pravdy a múdrosti. Cirkev je „všeobšiahla sviatosť“, pokračuje v Bohom započatom diele vykúpenia, konzumuje ho s darmi pokoja, vďaka ktorým sa stávajú bratmi a sestrami v Kristu, Božími dieťkami, čo majú svojho Otca, telom z tela a krvou z krvi Pána, takže sa môže navzájom a dôverne spoločne s Augustínom oslovovať: „Aj ty si Kristus!“ V Božom znamení zbiera cirkev národy a spája ich s Bohom, je znamením a nástrojom pre jednotu celého ľudstva. Od začiatku nepretŕžite bojuje proti narušiteľom pokoja, podnecovateľom zmätkov a klamárom, proti mocným vojskám protivníka. A aj keď sa môže zdať, že cirkev v tomto nemilosrdnom boji podľahne, každý deň sa v nej rodia noví svätci, ktorí posilňujú communio sanctorum. Mení porážky na víťazstvá a neúnavne kráča v ústrety dňu, keď definitívne zasadne súd, bude sa triediť zmo od pliev a Syn odovzdá naplnenú ríšu svojmu Otcovi. V putujúcej a sporiacej sa, no na konci dní triumfujúcej cirkvi je všetko spása. Mimo cirkvi sa nájsť nedá (extra ecclesiam nulla salus), nech sa akokoľvek snažíme.

Pre mňa, keďže sa už vyššie ako polstoročia sociológiou zaoberám, patrí k pozoruhodným zvláštnostiam našej doby, že práve hlavný prúd vedeckého komplexu, čo si stanovil za svoj cieľ zlepšenie životných pomerov a dobro ľudí a sociálnych skupín, sa veľmi trápne vyhýba tomu, aby vystopoval dobro alebo „spásu“ tam, kde sa dá nájsť: v cirkvi, ochrankyni aspektu viery a mravnosti, základe každého usporiadaného spoločenstva. A pritom sväté knihy všetkých národov, aj židov, aj kresťanov, hovoria jednoznačným jazykom: „Ak Pán nestavia dom, márne sa namáhajú tí, čo ho stavajú“ (Ž 127,1), „lebo bezo mňa (tak hovorí Pán) nemôžete nič urobiť“ (Jn, 15,5).

Dá sa súhlasiť s Jánom XXIII., keď tvrdí: „V našej dobe neexistuje asi nijaká väčšia hlúposť ako pokus budovať na tomto svete pevný a použiteľný poriadok bez potrebného základu, čiže bez Boha“ (MM 217).

Moderná sociológia je dieťaťom osvietenstva. V ňom sa nachádza dôvod na vylúčenie Boha, základu každého poriadku, zo sociológie, pretože projekt osvietenstva je vlastne oddelením alebo „emancipáciou“ človeka od Boha a následkom toho aj od akejkolvek authority, nielen kirkevnej, ale aj štátnej i otcovskej, smerom k individuálnemu „zrelému“ rozumu. V súčasnosti slúži sociológia prakticky výhradne na legitimizovanie liberalizmu v jeho pravicovej i ľavicovej forme, a teda jednej ideológii a zainteresova-

rický pesimizmus, vládu farárov, utlačanie, predsudky, dogmatizmus a netoleranciu (so všetkými strašnými dôsledkami, ktoré poznáme z histórie: križiacke výpravy, „sväté“ vojny, vraždenie neveriacich, inkvizícia, upaľovanie kacírov, antisemitizmus, shoah). Autorita cirkvi nie je legitimizovaná ľudom, ale je nástrojom vlády kňazov, ktorá utláča ľud. Preto si prakticky všetci praví liberáli osvojujú Voltairovu radu: „Écrasez l'infame!“ Liberálny poslanec Karl Vogt žiadal v Pavlovom chráme, aby cirkev zmizla zo zeme a najlepšie nech sa stiahne tam, kde má svoj domov, do neba.² Pre nemeckých Mladých demokratov v roku 1989 patrila cirkev k „ideologickým fabrikám“, ktoré - ako rodina, škola, armáda a masmédiá - vyžadujú autoritatívne a tým nedemokratické správanie.³

Prečo liberalizmus ohrozuje imunitu Európy?

Úryvok z knihy Fridricha Romiga Práva národa

ným. Jej vzťah k cirkvi by sa tu mal bližšie preskúmať a priblížiť.

KRÁTKA CHARAKTERISTIKA LIBERALIZMU

Východiskom liberalizmu je jednotlivec a jeho sloboda. Jednotlivec určuje sám seba (princíp „sebaurčenia“), je „autonómny“, t.j. „slobodný“. Ako autonómny sleduje iba vlastné záujmy. Užitočné je to, čo slúži uskutočneniu jeho vlastných záujmov. Racionálnym konaním je, ak optimalizuje svoju ziskuchtivosť, t.j. nastaví zisk a výdavky tak, že rozdiel medzi ziskom a výdavkami je čo možno najväčší v prospech zisku. Tým, že každý hľadá vlastný zisk, úsilím, ktoré vynakladá, nevedomky a nie zámerne prispieva najviac k spoločnému dobru všetkých. O to sa automaticky, t.j. bez zasahovania ľudskej alebo božskej bytosti, stará predurčená harmónia, ktorá sa stáva účinnou predovšetkým vo forme súťaže a vyrovnávacieho mechanizmu voľného trhu. Vďaka tomu sa sloboda jednotlivca končí tam, kde by jej naplnenie mohlo škodiť niekomu inému. Určiť tieto hranice je vecou zákonodarnej moci, ktorá na základe liberálno-demokratického usporiadania vychádza z ľudu. Čo nie je zakázané, je dovolené. Zásadne slobodné individuum berie do úvahy vzdanie sa a obmedzenie slobody iba vtedy, ak má z toho väčší zisk ako ten, ktorý bol bez vzdania sa slobody. Individuálna etika liberalizmu je hedonistická, jeho spoločenská etika utilitaristická. Politicky liberalizmus spočíva na štyroch pilieroch: slobode, demokracii, trhovom hospodárstve a súkromnom vlastníctve.

KRITIKA LIBERÁLOV VOČI NÁBOŽENSTVU A CIRKVI

Liberalizmus sa stavia voči náboženstvu a cirkvi nanajvýš kriticky. Podľa osvieteného liberála patrí náboženstvo do detského štádia ľudstva, brzdí vedu, vzdelanie, osvetlenie zrelosti, pokrok a slobodu, a to všetko tým, že podporuje závislosť, strach, bezmocnosť, nevedomosť, iracionalitu, poverčivosť, histo-

Podľa Politickej príručky národných liberálov z roku 1907 sa má liberalizmus prezentovať ako „energický protivník ... kléru, hierarchie a pápežstva“. Cirkev chápu ako „autoritatívny nútiači aparát“, ktorý by nemal mať nijaký vplyv na výchovu detí. Je nanajvýš nehumánny, ľudmi pohŕdajúci, antidemokratický, reakčný, kontrarevolučný, štátoborecký, antipatriotický, „misleading and roxious ab initio“ (J. St. Mill).⁴ Po takejto predsudkami naplnenej a čiastočne nenávisťnej kritike liberalistov voči náboženstvu a cirkvi vôbec neprekvapuje, že aj cirkev odsudzuje liberalizmus veľmi jasnými slovami.

KRITIKA CIRKVI VOČI LIBERALIZMU

Cirkev a liberalizmus sú nezlučiteľné. Liberál nemôže byť dobrým katolíkom a ani katolíkom nemôže byť pravým liberálom. Podľa cirkvi je liberalizmus „heréza“ (Pius IX.), „choroba blahobytu a oslabenie imunity“ (biskup Krenn), „satanská ideológia“ (Lev XIII.), „štruktúra hriechu“ (Ján Pavol II.), „morová epidémia“ (Pius IX.). Dôvody cirkvi na odmietnutie liberalizmu sú teologického, filozofického, antropologického, morálneho a sociologického charakteru.

Celá kritika náboženstva, ktorou je liberalizmus nakazený, napokon popiera Boha. Boh je podľa nej výtvorom človeka a nie človek výtvorom Boha. Preto je náboženstvo a cirkev výmyslom človeka. Liberalizmus je vo svojej podstate ateistický. Jednotlivé, menej konzekventné smery liberalizmu uznávajú deistické a panteistické Božie pojmy, ale aj v nich sa nachádzajú herézy, ktoré popierajú Boha ako osobu, stvoriteľa, zákonodarcu a vládcu sveta, ako aj prevtelenie Krista a nadprirodzený pôvod a charakter jeho cirkvi. Ateizmus, agnosticizmus, deizmus, panteizmus alebo náboženskú indiferentnosť cirkve prirodzene neakceptuje ako tradičný základ kultúry krajiny tvoriaci hodnoty.⁵ Ani s filozofickými („svetonázorovými“) základnými názormi liberalizmu sa cirkev nemôže spriatelieť. Neunavila sa odsudzovaním

imanentizmu, naturalizmu, pozitivizmu, racionalizmu, evolučnosti, progresivizmu, materializmu, modernizmu a podobných filozofických prúdov, ktoré sa pokúšajú vysvetliť svet bez Boha.⁶

Z antropologického hľadiska človek nie je pre cirkev autonómny, tak ako v liberalizme, ale „theonómny“, odrazom stvoriteľa, ktorý by mal tento odraz svojím životom zreteľnejšie dopracovať. V tom, v similitudo Dei, spočíva určenie človeka. Preto je život v chápaní cirkvi úplne podriadený Božím zákonom, ktorým sa človek musí podrobiť, ak chce získať večný život, hoci môže sa aj vzoprieť, čo by malo za následok večné zatratenie. Sloboda preto znamená predovšetkým voľbu („optio fundamentalis“): súhlasiť, alebo nesúhlasiť s Bohom a jeho zákonmi.⁷

sprítomňovanie“, maximalizácia vášní, prednostné pudové uspokojovanie podľa motto: „What feels good is good“, „Let's have good fun“).¹⁴ Život je oddaním sa, sebaobetou v láske k Bohu a blízkym.¹⁵

Cirkev rovnako odsudzuje aj individualistické spoločenské usporiadanie liberalizmu a jeho politické dôsledky ako egalitarizmus, etatizmus, demokratizmus a suverenita ľudu, ako aj v hospodárskej oblasti liberálno-kapitalistické zbožšťovanie kapitálu, trhu, súťaže a súkromného vlastníctva. A tu sú uvedené niektoré autentické a autoritatívne postoje cirkevného učenia voči liberalizmu.

VÝPOVEDE CIRKEVNÉHO UČENIA O LIBERALIZME

Pius IX. spisom z roku 1864 výslovne odmietol požiadavku zmierenia cirkvi s liberalizmom, progresivizmom a modernizmom (str. 80). Filozofické tézy, ktoré sú v rozpore s cirkevným učením, nemožno tolerovať (str. 11). Pokus racionalizmu opierať náboženstvo a mravnosť o ľudský rozum, a nie o Božie zjavenie, treba odmietnuť (str. 3-4). Na filozofiu sa nesmie nikdy nazeráť ako na nezávislú od nadprirodzeného zjavenia (str. 14). V náboženských otázkach nie sú indiferencie (str. 15-18, 79). Treba zachovávať prednosť (Božieho) zákona prírody pred čisto ľudsko-občianskymi zákonmi, zvykmi a záujmami (str. 56-58). Je nevyhnutné odmietnuť oddelenie štátu od cirkvi (str. 55), ako aj podriadenie cirkvi, jej autorit a autonómie štátnej moci (19-34, 41, 42, 44, 49-52). Treba odsúdiť popieranie sakrálneho charakteru manželstva a jeho nerozlučnosti (str. 66 a nasl.). Pripustenie civilného manželstva nie je medzi kresťanmi dovolené (str. 71, 73).

„Kresťan nemôže súhlasiť s liberálnou ideológiou, ktorá jednostranne kladie príliš silný dôraz na osobnú slobodu, snaží sa ju uvoľniť od akejkolvek väzby k normám, podnecuje k získavaniu vlastníctva a moci a sociálne vzťahy vníma iba ako výsledky súkromných iniciatív...“ (Pavol VI.: Octogesima adveniensi, Rím 1971, str. 26).

Lev XIII. vníma liberalizmus ako satanskú ideológiu: „Po absurdnej bezudkosti zomierajú mnohí v mene slobody, nasledujú Lucifera, ktorý vyslovil bezbožné slová „Nebudem otročiť“ (Jer 2,20). Patria medzi nich prívrženci veľmi rozšírenej a obrovskej školy, ktorej meno liberáli odvodzujú od slobody. Čím viac sú vo filozofii naturalisti a racionalisti, tým sú v oblasti morálky a občianskeho života väčšími prívržencami liberalizmu“ (Libertas, praestantissimum, Rím 1888, str. 51).¹⁶

CIRKEV A DEMOKRACIA

Lev XIII., ako napísal v roku 1910 Pius X. francúzskym biskupom, ktorí sa nachádzali v silnom obrannom boji voči laicizmu, „pranieroval demokraciu, ktorá išla v odrodení („perversité“) tak ďaleko, že dopriala suverenitu v spoločnosti ľudu a snažila sa o vyrovnanie všetkých sociálnych triednych rozdielov“ (Pius X.: Notre charge apostolique, Rím 1910, str. 237).¹⁷

Za ťažký omyl sa označuje chápanie, podľa ktorého z ľudu vychádza pôvod verejnej authority alebo vládnucej moci a ľud ju prenáša na vládnucich, „a síce s výhradou, že ju môže odvolať vôľa ľudu“ (Lev XIII.: Diuturnum illud, cit. in Pius X.: NCA, str. 229). „Ale odhladiť od toho, že je nenormálne, ak prenos (pozn.: vládnucej sily) stúpa, keďže k ich podstate patrí klesanie, Lev XIII. hneď na začiatku odmietol pokus zmieriť katolícke učenie s omylom falošnej filozofie. A pokračuje: „Tu je dôležité poznamenať, že tí, čo riadia veci verejné, môžu byť zvolení v určitých prípadoch

vôľou a rozhodnutím väčšiny bez toho, žeby tomu katolícke učenie protirečilo alebo stavalo prekážky. Ale ak táto voľba označuje aj vládnuceho, voľba mu neprenáša plnú moc, ale iba označuje osobu, ktorá má byť nositeľkou moci“ (NCA, str. 249): „Plná moc vychádza zhora, aby sa dostala nadol“ (tamtiež), lebo niet moci, ktorá by nebola od Boha (Rím 13,1) a od neho, a nie z ľudu, vychádzajú všetky morálne hodnoty a právo.

„Demokracia bez hodnôt sa, ako dosvedčujú dejiny, ľahko mení na otvorený alebo skrytý totalitarizmus“ (Ján Pavol II.: Centesimus annus, Rím 1991, str. 46). „Hodnota demokracie stojí a padá s hodnotami, ktoré stelesňuje a vyžaduje“ (Ján Pavol II.: Evangelium vitae, Rím 1995, str. 70). Tieto „hodnoty nemôže vytvoriť, zmeniť a zničiť nijaké individuum, väčšinu ani štát, ale ich iba uznávať, dbať o ne a podporovať ich“ (str. 71), pretože vychádzajú z pravdy ľudského bytia a dôstojnosti osoby (porov. tamtiež). „V súčasnosti sa ľudia prikláňajú k tvrdeniu, že agnosticizmus a skeptický relativizmus sú filozofia a základné stanovisko, ktoré zodpovedajú demokratickým formám života. Všetci, čo sú presvedčení o tom, že poznajú pravdu, nie sú z demokratického pohľadu dôveryhodní, pretože neakceptujú, že pravdu určuje väčšina a že sa dá terajším trendom zodpovedajúco zmeniť“ (CA, str. 46). „Je to nebezpečenstvo spojenia demokracie a etického relativizmu, ktoré občianskemu spolužitiu berie každý pevný morálny bod. Ba dokonca mu kradne uznanie pravdy“ (Ján Pavol II.: Veritatis splendor, Rím 1993, str. 101). „Ak neexistuje posledná pravda, ktorá riadi politické konanie a dáva mu orientáciu, dajú sa myšlienky a presvedčenia ľahko zneužiť na mocenské účely“ (CA, str. 46). Lebo aj „v systémoch vládnutia, v ktorých je zahrnutá demokratická spoluúčasť, je časté usmerňovanie záujmov v prospech silnejších, ktorí sa snažia riadiť nielen hybné sily moci, ale aj realizáciu konsenzu. V takej situácii sa demokracia ľahko stáva prázdny slovom“ (EV, str. 70).

PROTI INDIVIDUALISTICKÉMU USPORIADANIU SPOLOČNOSTI

Ostrou kritikou cirkev nešetří ani liberalizmus spoločenského usporiadania, pretože viedlo k rozbitiu „corps intermédiaires“, stojacich medzi štátom a jednotlivcom, korporácií, družstiev a zamestnaneckých zväzov, ako aj rodinných, domácich a teritoriálnych väzieb. „V dôsledku individualistického ducha to došlo tak ďaleko, že spoločenský život, kedysi prekvitajúci a bohato usporiadaný v plnosti rôznorodých spoločenských zoskupení, bol taký rozbitý a takmer zabitý, až kým napokon nezostali iba jednotlivci a štát - na nemalú škodu samotného štátu. Spoločenský život sa stal úplne neformálnym; ale štát, čo si naložil všetky úlohy, ktoré nedokázali naplniť ním potlačené spoločenské zoskupenia, bol zavalený a utláčaný presilou povinností a záväzkov“ (Pius XI.: Quadragesimo anno, Rím 1931, str. 78).

ODMIETNUTIE LIBERÁLNEHO KAPITALIZMU

Liberálnokapitalistický hospodársky poriadok cirkiev od počiatku dôrazne odmietala a napríklad (predchádzajúci - pozn. prekl.) pápež ho označil za „štruktúru hriechu“ (Ján Pavol II.: Sollicitudo rei socialis, Rím 1987, str. 38 v spojitosti so str. 20). „Pravý poriadok hospodárstva sa nesmie ponechať voľnej súťaži. To je základný omyl individualistickej ekonomiky, z ktorej sa odvodzujú všetky jednotlivé omyly: V zabudnutí alebo nedocenení spoločenskej, ako aj mravnej podstaty hospodárstva vzniká zdanie, že verejná moc nemá voči hospodárstvu robiť nič iné, iba ponechať ho slobodné a neobmedzené; trhu, t.j. voľnej súťaži, ktorá má v sebe regulačný princíp, ktorým sa trh reguluje sám tak, ako by to nikdy nezvládlo akékoľvek zasahovanie akéhokoľvek tvorivého ducha. Voľná súťaž - aj keď je v určitých hraniciach oprávnená a s nespochybniteľným ziskom - nemôže byť regulatívnym princípom hospodárstva... Ani samoriadenie, nastúpené namiesto voľnej súťaže, nemôže spôsobiť posilnenie hospodárstva: Moc je slepá; moc je živelná... sama potrebuje silné ovládanie a múdre

riadenie... štátnych a spoločenských zariadení, ktoré ovláda spravodlivosť a sociálna láska“ (Pius XI.: Quadragesimo anno, Rím 1931, str. 88). „Existuje nebezpečenstvo, že sa rozšíri radikálna kapitalistická ideológia..., ktorá prenecháva riešenie (pozn.: sociálnych) problémov v slepej viere a voľnej hre trhových síl“ (CA, str. 42) a povedie k „zbožšťovaniu trhu“ (CA, str. 40). „Ak sa vša „kapitalizmus“ chápe ako systém, v ktorom hospodársku slobodu nereguluje pevný právny poriadok, a nestavia ju do služieb úplnej ľudskej slobody, ak sa nerešpektuje zvláštna dimenzia tejto slobody s etickým a náboženským stredobodom, potom je odpoveď (pozn.: na otázku o prípustnosti kapitalistického systému) rovnako rozhodne negatívna“ (CA, str. 42). „Hospodárstvo je iba jediným aspektom a iba jednou dimenziou mnohosti ľudského konania. Keď ho zabsolutizujeme a keď produkcia a spotreba tovaru obsadia stred spoločenského života a stanú sa jedinou hodnotou spoločnosti, ktorá už nikomu inému nie je podriadená... potom stráca potrebný vzťah k človeku, a napokon ho odcudzí a utláča“ (CA, str. 39). „Rovnako aj súťaž, ako ju chápu liberáli, aj triedny boj v marxistickom význame sú celkom nezlučiteľné s kresťanským učením, aj s ľudskou prirodzenosťou.“ (Ján XXIII.: Mater et magistra, str. 23)

LIBERALIZMUS A SLOBODOMURÁRSTVO

Cirkev spája pôsobenie liberalizmu s dobre zorganizovaným slobodomurárstvom, ktoré jednoznačne odsudzovali všetci pápeži od jeho prvých vystúpení až dodnes.¹⁸ Za príslušnosť k lóžam sa ukladá najťažší cirkevný trest - exkomunikácia. Lev XIII. s nimi zúčtoval v encyklike o slobodomurárstve („De secta massonum“, Rím 1885). Slobodomurárstvo sa priraduje k Satanovej ríši¹⁹ (str. 132). Slobodomurárstvu sa podarilo „bezočivo a zákerne preniknúť do všetkých zoskupení spoločensva a získať takú moc, že sa zdá, akoby vládlo v štá-

toch“ a „ohrozovalo cirkev, moc kniežat (pozn.: štátu) a verejné blaho“ (str. 136). Jeho cieľom je zničiť „celý náboženský a štátny poriadok, založený kresťanstvom, a podľa vlastnej mienky vytvoriť nový na základných princípoch naturalizmu. Slobodomurári popierajú každé Božie zjavenie a odmietajú každú náboženskú dogmu; podľa nich neexistuje pravda, ktorá by presahovala ľudský rozum, ani učiteľ, ktorý by mal na základe svojej kompetencie právo žiadať vieru...

Oddávna sa (pozn.: slobodomurárska sekta) usiluje podkopávať vyučovanie cirkvi a jej autoritu v štáte, a preto verejne vyhlasuje a obraňuje úplnú odluku cirkvi od štátu“ (str. 141). „Slovom, písmom a prednáškami napáda samotné základy katolíckeho učenia“ (str. 141). „Časopisy a poviedky bez akejkolvek hanby a bázne. Divadelné hry, vyznačujúce sa neviazanosťou. Umenie, preberajúce zákonitosti takzvaného verizmu. Prehnane zjemnený luxus. To všetko uspáva... Keďže prefikaných a ľstivých ľudí nezvykne nikto otrocky poslúchať okrem tých, ktorých podráždili a zlomili pudy, a tak sa v sekte slobodomurárov našli ľudia, ktorí podľa plánu a bez rozmyšľania verejne navrhli pôsobiť tak, aby sa väčšina poddala bezhraničnej bezuzdnosti...“ (str. 144).

„Tam, kde zmizla bázeň pred Bohom a pred jeho svätým zákonom, kde sa opovrhne autoritou kniežat (pozn.: štátu), kde sa toleruje, ba víta vzburá, kde sa masám umožňuje úplná bezuzdnosť žiadostivosti a ľudí dokáže zadržať iba obava trestu, tam musí dôjsť k všeobecnému prevratu... A sekta slobodomurárov nemôže poprieť, že by to neuprednostnila“ (str. 149).

V ušiach liberálov to prirodzene znie ako sprisahanecká teória. Avšak medzitým argumentácia pápežov získala posilnenie z radov Club of Rome, ktorý tvrdí, že významné rozhodnutia pre ľudstvo nepochádzajú od viac ako tisíc vedúcich síl, „ale tým sa ich počet trocha preceňuje“.²⁰

SLOBODA A DÔSTOJNOSŤ

Poslaním ľudí a spoločnosti je uctievanie Boha. Sú slobodní, aby mohli toto poslanie naplniť a dávať sa do služieb budovania ríše, ktorá uctieva Boha, „ríše pravdy a života, svätosti a milosti, spravodlivosti, lásky a mieru“, ríše oslobodenia od hriechu a smrti; alebo sa vyhýbať tejto službe a tým posilňovať ríšu zla, protivníka dobra. Vzácnemu dedičstvu verejnej podoby Bohu vďačí človek za slobodu vyberať si vďaka „možnosti rozhodnúť sa“ (Sir 15,14) medzi dobrom a zlom. Jeho mravná dôstojnosť spočíva v správnom využívaní slobody v zodpovednosti pred sebou samým a vlastným svedomím pred spoločenstvami, v ktorých žije, a napokon pred Bohom. Cirkev mu pomáha niesť túto zodpovednosť, hlása evanjelium o príchode a rozšírení Božieho kráľovstva na zemi a o pravom poriadku spoločnosti a štátu podľa plánu spásy („ad legis evangelicae norman perficiendo“ QA). Ide o prejavy, ktorých zmysel zostáva platný naveky, aj keď sa formulácie môžu zmeniť a prispôbovať chápaniu doby a poslucháčov. Prinajmenšom sa oplatí, a to aj pre neveriaceho, počúvať slovo cirkvi, podrobne čítať jej dokumenty a starostlivo zvažovať jej názory. Sú to svetové dokumenty, ktoré dvíhajú pohľad ďaleko ponad cirkev a nižiny aktuálnej politickej situácie bez toho, aby ho odviekli preč od reality. Naopak rozhlád a schopnosť úsudku sa posilňujú. Sloboda sa dá zachovávať iba pravdou. To nás učila už antika: Iba mudrci žijúci v pravde je slobodný.²¹ Sloboda, ktorá stráca vzťah k pravde a múdrosti, sa stáva lžou a hlúposťou. Tam, kde má moc lož, vládne teror. Hegel nazýva „náboženstvo vedomím absolútnej pravdy“ (Enzyklopädie, § 552). Bez náboženstva sa nedá vytvoriť štát, ktorého základom je pravda, spravodlivosť a sloboda. Náboženstvo je podľa Hegela „základom mravnosti a štátu“: štát je podľa jeho myšlienky „uskutočnenie mravnosti“, „podstata bytia mravnosti a štátu (je) náboženstvo“ (tamtiež). „Od náboženstva, ktorým sa uctieva Boh, závisí blaho štátu,“ pripomína Lev XIII.²² Ak to Európa už nepochopí, zomrie na oslabenú imunitu (biskup Krenn). V súčasnosti nie je nič dôležitejšie ako to, aby sa Kristovi bojovníci chopili zbrani ducha na nekompromisný boj proti klamstvu, ľahostajnosti a chaosu nielen vo veciach viery a morálky, ale aj v názoroch na spoločnosť a štát. Žiť sa oplatí iba ako vlajkonosič pravdy a „zdravého učenia“ (1Tim 1,10).

POZNÁMKY

1. „Cirkvou“ sa tu chápe výhradne rímsko-katolícka cirkev, ktorá ako jediná pozná dogmaticky potvrdenú eklektiku, má autoritatívne vyučovanie a je čo do počtu členov najpočetnejšia.

2. Porov. Pius IX.: Syllabus, Rím 1864, in: A. Utz/B. Gräffin von Galen (vyd.): Die katholische Sozialdoktrin in ihrer geschicht-

lichen Entfaltung, 4 zv., Aachen 1976; Pius X.: Lamentabili, Rím 1907, in: K. Haselböck (vyd.): Freude an der Wahrheit, zv. 20, Viedeň 1990; Ján Pavol II.: Fides et ratio, Rím 1998, in: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (vyd.): Verlautbarungen des Apostolischen Stuhls, zv. 135, Bonn 1998.

3. Porov. Manifest für eine liberale Politik. Deutsche Jungdemokraten. 6. vyd., Bonn-Bad Godesberg 1980, str. 27.

4. St. Mill: Theism, in: Essais on Ethics, Religion and Society, ed. by J. M. Robson. Toronto-Londýn 1969, str. 429.

5. Porov. Pius IX.: Syllabus, Rím 1864, in: A. Utz/B. Gräffin von Galen (vyd.): Die katholische Sozialdoktrin in ihrer geschichtlichen Entfaltung, 4 zv., Aachen 1976; Pius X.: Lamentabili, Rím 1907, in: K. Haselböck (vyd.): Freude an der Wahrheit, zv. 20, Viedeň 1990; Ján Pavol II.: Fides et ratio, Rím 1998, in: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (vyd.): Verlautbarungen des Apostolischen Stuhls, zv. 135, Bonn 1998.

6. Porov. Pius IX.: Syllabus, tamtiež; Pius XII.: Humani generis, Rím 1950, in: K. Haselböck (vyd.): Freude an der Wahrheit, zv. 118, Viedeň 1993.

7. Porov. Ján Pavol II.: Veritatis splendor, Rím 1993.

8. Porov. Lev XIII.: Libertas praestantissimum, Rím 1888, in: Utz/Galen, tamtiež (FN 6).

9. Porov. II. vatikánsky koncil: Gaudium et spes, Rím 1965, str. 16.

10. Ján XXIII.: Mater et Magistra, Rím 1961, str. 208, in: Bundesverband der Katholischen Arbeitnehmer-Bewegung Deutschlands (vyd.): Texte zur katholischen Soziallehre, 8. vyd., Kevelaer 1992.

11. Ján Pavol II.: VS (FN 8), str. 35; Ján Pavol II.: Evangelium vitae, Rím 1995, č. 71, in: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (vyd.): Verlautbarungen des Apostolischen Stuhls, zv. 120, Bonn 1995.

12. Ján Pavol II.: VS (FN 8), str. 54, odvolávka na Rím 2, 14-16.

13. Ps. Augustinus: Sermo 128, 1, cit. in L. Ott: Grundriß der Dogmatik, 8. vyd., Freiburg-Bazilej-Viedeň 1981, str. 310.

14. Porov. Ján Pavol II.: VS (FN 8), str. 45.

15. Porov. Ján XXIII.: MM (FN 11), str. 235.

16. Porov. Ján Pavol II.: VS (FN 8), str. 87.

17. In: Utz/Galen (FN 6). Číslovanie podľa tohto vydania.

18. In: Utz/Galen (FN 6). Číslovanie podľa tohto vydania.

19. Naposledy pápežom Jánom Pavlom II. výslovne potvrdeným vyhlásením Kongregácie pre vierouku z 26. novembra 1983, vydaným v súvislosti s novým Codexom Juris Canonici. Na jeho základe „sa veriaci, ktorí patria do slobodomurárskych lóží, nachádzajú v stave ťažkého hriechu a nemôžu prijímať eucharistiu“. Latinský text tohto vyhlásenia bol uverejnený v L'Osservatore Romano 27. novembra 1983 (v nemeckom jazyku vo vydaní z 2. decembra 1983, 13. roč., č. 48).

20. Lev XIII.: Humanum genus, Rím 1885, in: Utz/Galen (FN 6). Číslovanie podľa tohto vydania.

21. Yehezkel Dror: Ist die Erde noch regierbar? Ein Bericht an den Club of Rome, Mnichov 1995, str. 170

22. Porov. Lev XIII.: Libertas, praestantissimum, Rím 1988, in: Utz/Galen (FN 6), str. 45.

Z nemeckého originálu preložil PETER KUBICA

Už niekoľko storočí na Dolnej zemi - v Srbsku - žije v menších i väčších dedinách slovenská menšina, ktorá sa neustále pokúša zachovávať zvyky, obyčaje a tradície svojich predkov. Medzi takéto slovenské obce patrí i obec Selenča, ktorá je vzdialená od mesta Novi Sad asi 50 kilometrov. Jej počiatky sa datujú do roku 1798, presnejšie na 2. júla, keď bola podpísaná zmluva o založení obce pre 200 domácností.

Priblíženie histórie tejto obce, spoločensko-kultúrne a duchovné snahy k zachovaniu si národnej identity, hlavne vďaka rodičom, starým či prastarým rodičom, je hlavným dôvodom pripravenia tohto príspevku. Taktiež je dôvodom i fakt, že v slovenskej periodickej tlači sa akosi menej píše o slovenských menšinách žijúcich v rôznych kútoch sveta, ktoré, aj keď musia zápasit' z mnohými jazykovými a kultúrnymi vplyvmi, si snažia uchovať slovenskú kultúru, tradície a reč.

Z DEJÍN OBCE

V rokoch 900 - 1526 prislúchala dnešná Selenča Uhorskému kráľovstvu, neskôr Turkom, a opäťovne Uhorsku. Slovanské obyvateľstvo, pôvodne žijúce na tomto území od 9. storočia, bolo zamerané na dobytkárstvo - chovalo voly, kravy, ovce, kozy, včely; časom sa začalo zaoberať poľnohospodárstvom - pestovalo najmä pšenicu, raž, konope, ovos, ľan, tabak, fazuľu, bôb, šošovicu. V okolí bolo mnoho lesov, močarín, jazier, úrodnej pôdy, pasienkov a lúk, čo rozhodlo o ich dlhšom pobyte na tomto území.

V roku 1590 sa obec zaraďovala medzi „väčšie dediny“, avšak do roku 1650 sa stala neobývanou. Život sa v nej rozprúdil až v roku 1758, keď sa do nej prisťahovali Slováci. Do roku 1766 prišlo do Selenče 170 nových slovenských rodín (evanjelických i katolíckych), pričom prichádzali do styku s obyvateľstvom rôznych národností a kultúr. Mnoho evanjelikov sa však odtiaľto vysťahovalo z dôvodu povodne v rokoch 1769 - 1770. Dunaj vtedy zalial a zničil mnohé osady.

Slovenská národnostná menšina patrila a patrí k najgramotnejším menšinám Srbska. V školách - cirkevných - sa vyučovalo náboženstvo a základy gramotnosti. Prví učitelia pochádzajú zo Slovenska. Počet obyvateľov sa aktuálne zastavil pri čísle 3705, avšak neustále klesá. K slovenskej národnosti sa v Selenči hlási približne 90% obyvateľov.

Domy si stavali z nabíjanej hlíny, neskôr z nepálených tehál, strecha bola zo slamy, alebo trstiny. V roku 1764 obyvatelia postavili rímskokatolícky kostol, ktorý zväčšili v roku 1795. Stojí pred ním socha sv. Jána Nepomuckého z roku 1861. Evanjelický kostol stojí v obci od roku 1792. Kalvária vznikla v roku 1893, ktorú však obnovili, za účasti arcibiskupa Jána Sokola, až v roku 1993. V roku 1897 sa v Selenči nachádzalo až 9 veterných mlynov, slúžiacich k mletiu obilia.

V roku 1925 sa začalo s elektrifikáciou obce, väčšie zmeny nastali v roku 1946. Problémom bol aj nedostatok pitnej vody. Obyvatelia si kopali studne, ktoré sa stávali základom prežitia. Niektoré rodiny v sú-

ONDREJ HALÁS

Dolnozemskí Slováci

Selenča - história obce, kultúrno-spoločenský život slovenskej menšiny

časnosti používajú iba studne. Asfaltové cesty sú v obci od roku 1976.

Kultúrno-spoločenský život v obci

Internetová stránka obce (www.selenca.rs) približuje súčasné nazeranie obyvateľov na hodnotu slovenských zvykov, tradícií - mládež zapájajú do činností, ktoré v nich majú podporovať ducha prislúšnosti k slovenskému národu, snažia sa uchovať si živú spomienku na Slovensko a zvyklosti.

V krátkych dokumentárnych filmoch ukazujú všetkým svoju odhodlanosť vytrvať, podporiť a zachovať slovenský kultúrno-duchovný odkaz pre ďalšie generácie. V obci podporujú snahu uchovať živú spomienku na tradičné remeslá, akými sú napr. holič, krajčír, obuvník, debnár, kolár, remeňár, metlár. Aktuálne sa v obci darí najmä poľnohospodárstvu a remeselníctvu - vinohrady majú rozlohu asi 30 hektárov. Treba tiež povedať, že žatva patrila a patrí k najvýznamnejším poľnohospodárskym prácam. Do jej príprav sa zapája celá rodina.

Hudobno-folklórna a kultúrno-umelecká činnosť v Selenči začala rozvíjať ešte koncom 19. storočia,

hudobnú tvorbu rôznych žánrov vokálno-inštrumentálnej hudby v slovenčine, čím prispieva k zachovaniu slovenskej kultúrnej identity.

Plnohodnotne sa snaží podporovať aktivity, ktoré majú prispievať ku kultúrno-duchovnému rastu. Okrem rozhlasu či ochotníckeho divadla v nej existuje Spolok výtvarníkov (maliari Michal Bolf, Pavel Pavlini, Anna Kočondová), Šachový klub, Poľovnícky spolok Jarabica, Ľudový orchester MS pri SSV, dychová hudba Fanforáši či Komorný zbor Zvony, futbalový klub FK Kriván.

V súčasnosti v obci prebieha výstavba Kultúrneho domu, s kapacitou 400 návštevníkov, ktorý bude slúžiť k uspokojovaniu kultúrnych a vzdelávacích záujmov Selenčanov.

Selenču charakterizuje aj jedinečný typ kroja. Ženský kroj sa skladá z oplecka, rubáša, sukne, zástery, šatky na hrdlo, živôtika, tzv. prucleka. Vrchný odev tvorí krátky kabátik - ťurák, kožuch, sveter - štrikanec, vesta - pršňák, či šatka z vlny. Mužský kroj tvorí košeľa, gate, vesta, zástera. Vrchný odev tvorí širica, krátky kabát, vesta z barančiny, bunda - najkrajšia, najdrahšia, najvzácnejšia časť mužského odevu. V tradičných krojoch prebiehali hlavne

mali zostávať zo strany Slovákov žijúcich na Slovensku nepovšimnuté, mali by byť podporované, ba dokonca by sme mali v našich deťoch taktiež tieto krásne pôvodné slovenské zvyky a tradície podporovať, a tým rozvíjať kultúrno-duchovný rozvoj detí a mládeže.

Návšteva Selenče, samozrejme i ostatných obcí so slovenskou menšinou, by bola určite pre mnohých Slovákov určite veľmi kultúrne a duchovne obohacujúcou, pretože v nej žijú ľudia s úprimným a dobrým srdcom, z ktorých vyžaruje ľudskosť, vďačnosť, radosť, úprimnosť, čo v dnešnej modernej spoločnosti začína akosi absentovať. Vďačnosť za to, že niektorí po mnohých rokoch počuli slovenčinu, ktorú si uchovávajú po stáročia vo svojej komunite spolu s kultúrnymi a jazykovými vplyvmi krajiny, v ktorej žijú. No túžba po domovine je v nich však taká veľká, že sa venujú zachovávaniu kultúrnych, duchovných zvykov a tradícií.

Základ príspevku tvorili informácie z pamätnej knihy obce /1998/ a aktuality z obecnej internetovej stránky, by bolo vhodné ukončiť veršami básne Gorazda Zvonického, ktoré zachytávajú podstatu a charakter celej obce. Piesne sa rodia v Selenči jak na chotári cirok // Ten ľud si podmaní umelcov, čo sem zabľúdia na love na dojmy // Keď hľadáš na krásu ich krojov a spôsobov, tešíš sa, lebo si sa vľúdne zrazil s milou osobou, čo rada klabosí. // Spomedzi vetiev stromovia s vtáčatami zvonov zvuky včasráno obec oslovia, aby šla zopnúť ruky a posvätiť ich do práce // pred Otcom, ktorý má lásku rád: cez noc je strážcom, cez deň sprievodcom a človek - tu je brat.

najmä vďaka Jánovi Čajákovi. Dodnes existuje v obci ochotnícke divadlo, ktoré od svojho zrodu, odohralo vyše 100 divadelných hier. Od 1. mája 1967 funguje aj slovenské rozhlasové vysielanie Rádía Báčka - Štúdia Selenča. V roku 1977 dokonca vydali v slovenčine Ilustrovanú Bibliu.

Obec, spolu so selenčianskym Kultúrno-umeleckým spolkom Jána Kollára, v roku 2008 obnovila organizovanie festivalu slovenskej hudobnej tvorby s názvom ZLATÝ KĹÚČ. Termínom býva mesiac september, resp. október. Snaží sa tým podporiť hlavne

svadby, no v súčasnosti sa, žiaľ, od tejto tradície upúšťa.

To je len zopár základných údajov, vďaka ktorým si čitateľ môže vytvoriť predstavu o živote slovenskej menšiny v zahraničí. Ich snahy by ne-

PAVOL STRAUSS

Myšlienky a úvahy

Náša doba je jedným z najhroznejších vredov dejín. Kritický prelom a prechod. Kritická choroba, z ktorej však môže vziť mimoriadne a odolné zdravie. Ako po prvej svetovej vojne prešli ľudstvu do krvi isté demokratické normy, tak po druhej svetovej vojne stalo sa tak so sociálnymi hodnotami a normami. Život poskytuje závrtné hĺbky a zákruty nízkości, bezočivosti a sebeckosti. Lahostajnosť človeka k človeku je väčšia než jeho samoláska. A priepasť medzi ľudmi tvorí bezdno hmoty. Zhnitá a hnílobná nespravodlivosť, ktorá dovoľuje človeku vykorisťovať človeka, nedovoľuje človeku čtiť človeka. Robí z človeka číslo, prostriedok, materiál.

Kým vládne tento nepísaný leví zákon medzi ľudmi, nemá miesto vzájomná úcta a základná kresťanská sociálna zásada: nerob iným, čo nechceš, aby tebe robili.

Zatiaľ sa všetko pechorí za bohatstvom. Kto má málo, myslí, že musí mať mnoho. Kto má mnoho, chce mať viac. Peniaze, domy, poľnosti, vinohrady, hmotu. A stačí jeden pomýlený úder srdca alebo nehoda, a všetko je zbytočné, stratené, smiešne.

Ešte dosť neveríme, dosť vytrvale, dosť do hĺbky svojho života, dosť tvorivo. Ešte nám Kristus nie je všetkým. Ba je nám len niečím malým k onomu všetkému ostatnému. Ba ani svoji nie sme. U Boha a vo svojom vnútri žijeme na úver.

(Zobrané diela VII.- s. 79)

Kapitola II. z Genézy vrcholí dnešnou dobou. V mnohom. Veď v tej dobe mal celý svet jednu reč. Stavali mesto a vežu, ktorá mala siahať až po nebo. A Pán zostúpil a videl, čo stavajú. A riekol: Hľa, sú len jedným národom a všetci majú jednu reč. A to je len začiatok ich počínania. Už pre nich nebude nič nedosiahnuteľné, čokoľvek si zmyslia. A Pán im pomiatol reč, aby sa navzájom nerozumeli. A Pán ich rozptýlil po celej zemi a prestali to mesto stavať. Preto sa to mesto volalo Babel, t.j. pomätenie.

To mesto sú všetky mestá sveta, a tá veža sú od lietadiel a ponoriek počnúc po atómové zbrane a komputery všetky technické vymoženosti. A zem je plná rozptýleného ľudstva a nik už nikomu nerozumie a nechce rozumieť, i keď sa reči dajú naučiť. Ale jediná celoludská reč srdca, láska a svedomie, sú už nezrozumiteľné.

(Za mostom času, s. 45)

Nechápem, že svet toto nechápe, veď je to také jednoduché. Centrum všetkého je Boh. Je prirodzeným stredobodom všetkého stvoreného, teda každého poriadku. Preto všetko musí byť v súlade s Božím a prirodzeným poriadkom. Veď aj ony sú jedno.

Čokoľvek je vybudované ináč, skôr-neskôr sa zrúti. I všetky štátne a spoločenské poriadky. Všetky v Božom zmysle spotvorené útvary zavše skapú.

V mene „slobody“ sa najviac šliape sloboda. V mene „spravodlivosti“ sa najviac gniavi súcit a milosrdenstvo. V mene „dobrá“ vyobcovali lásku zo slovníka.

Čochvíľa nezvýši zo sveta iba púšť mravná a kultúrna, ktorá sa zrúti do seba.

Svet a jeho civilizácia sa dajú budovať iba na správnom základe myslenia a mravov.

Všetky zlyhali. Kresťanstvo poslali do výslužby. A nepôjde to ináč, ako to s ním znovu skúsiť.

(Ecce homo, s. 63)

Svet sa s určitosťou rúti do konečných zákrut svojho jestvovania. Možnože ešte budú daké zastávky, možno ešte dôjde k dakému ozajstnému rozkvetu kresťanstva. Niet iných možností! Boh sa nami nasýtil. Priveľa už bolo premrhaných možností. Tak málo Božích zámerov sa uskutočnilo dejinách. Dejiny kultúr a civilizácií, náboženstiev a vzplanutí sú tmavým kútom metafyzickej maštale. A veda a plody rozumu boli v nej často najodpornejšími odpadkami. (...)

A Kristus sa potkýna svetom ďalej ako vtedy ulicami Jeruzalema, krvavý pot na čele a na tele, odetý do všetkých rán a bolestí všetkých ľudí, doráňaný kňazmi a farizejskými lekármi, Judášovou cirkvou, čo ho denne predávajú za menej ako tridsať strieborných, za trochu lacnej zábavy, pocty alebo úspechu a prospechu, vždy iným vrahom.

A pritom sa zabúda, že ich držia a vykupujú ich zdanliví dlžníci: tí najbiednejší, tí najponíženejší a tí najviac trpiaci, lebo už len v tých koluje ešte nezriedená Kristova krv, taká bolestná, že už-už naráža na hranicu Večnosti.

(Tesná brána, s. 28)

Otvorený list predsedníčke Vlády SR

Vláda SR dňa 19. decembra 2011 schválila nariadenie obsahujúce zoznam obcí, ako aj zoznam označení obcí v jazykoch národnostných menšín, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20% obyvateľstva.

Podľa zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín, § 2:

1) Ak občania Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine a majú trvalý pobyt v danej obci, tvoria podľa dvoch po sebe nasledujúcich sčítaniach obyvateľov v obci najmenej 15% obyvateľov, majú právo v tejto obci používať v úradnom styku jazyk menšiny.

Zaradiť obec do zoznamu obcí s dvojjazyčným označením bude možné až po tom, ak podiel obyvateľov hlásiacich sa k príslušnej národnostnej menšine potvrdia dve po sebe nasledujúce sčítania ľudu na Slovensko, ktoré budú zverejnené po júli 2011.

Medzitým sa konalo zatiaľ len jedno sčítanie, ďalšie možno očakávať o desať rokov, t.j. v roku 2021. To znamená, že obec môže byť priradená do tohto zoznamu (obce s podielom minimálne 15 percent menšinového obyvateľstva v zmysle novelizácie zákonom č.

204/2011 Z.z., ktorým sa mení zákon o používaní jazykov menšín z r. 1999) najskôr v roku 2021.

Ľudová strana - Hnutie za demokratické Slovensko (ĽS - HZDS) vyjadruje znepokojenie nad úrovňou napĺňania práv národnostných menšín v Slovenskej republike. Situácia, ktorá vznikla v tejto oblasti po 19. decembri 2011 ukazuje, akým spôsobom pán Rudolf Chmel vykonáva funkciu podpredsedu vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny.

Ide o nominanta strany, ktorá je založená na etnickom princípe. Potvrďuje sa, že ak je v strane Most - Híd aj niekoľko členov slovenskej národnosti, ešte to neznamená, že koná v prospech všetkých občanov Slovenskej republiky. Pán podpredseda vlády nekoná v záujme rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku.

V prípade vládou schváleného nariadenia je vážne podozrenie, že je v rozpore aj s Ústavou SR. Preto Vás žiadame, aby sa vláda SR opätovne zaoberala vzniknutou situáciou po prijatí sporného nariadenia a odstránila jeho rozporné ustanovenia a nesúlady so zákonom č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín.

MARIÁN KLENKO

JOZEF TÓTH

Z Betlehema do Betlehema

Otcovi Metodovi D. Trčkovi CSsR
k 10. výročiu jeho vyhlásenia za blahoslaveného

*Bol poslom Božej zvesti
a zázračným mužom,
ktorý Boha z nebies povoláva,
no v časoch veľkých pokušení
ho zasypala Lucifera láva!
A tak pre toho, ktorý ho povolal,
svoj život väzenským celám daroval!
A vedel, že Boh je aj tam
i za mrežami
a ani na samotkách nikdy nie sme
sami!*

*A v čase Božieho narodenia
zavítal k nemu
Isus narodený
priamo do väzenia.
A spievali spolu,
oni aj anjeli
a cez mreže i piesne pastierov
jasavo zazneli:
Sláva Bohu na výsostiach
a na zemi pokoj ľuďom
dobrej vôle
i na väzenskom stole!
No synovia temna
tento spev preťali
a otca Metoda Dominika Trčku
miesto Betlehema
do ľadovej cely*

*zúrivo vtrepali!
A vôl i osol tam naň nedýchali
lež mreže a zima
jak Božia harfa, či anjelské husle
srdce zahrievali!
A stal sa zázrak,
otec Metod Trčka s troma mudrcami
sa ocitol zrazu
vonku za mrežami.
A šiel rovno,
rovno pod hviezdou*

*až do Betlehema,
lež nie, nie do maštale,
(on na to slov nemá),
lež tam, kde Mesiáš,
teraz narodený,
v nebeskej sláve
láskou ovenčený
a len láskou a pokojom tróni
a z nebies i zo zeme
i cez ľadové mreže
tisíce zvonov
rozkolísaných
zvoní, zvoní, zvoní.*

Košice 11. 11. 2011
S modlitbou a prosbou

Ked' sa v októbrom číslo Dennice 1905 zjavili úvodné básne cyklu Lístok, svet sa začal rozhliadať po identite autora, podpísaného „Janko Cigán“. Terézia Vansová, redaktorka Dennice, zaslala jeden z jeho rukopisov, báseň Hviezdoslavovi, samému jej adresátovi, „ponevác pochádza zo srdca mladého, úprimného, v ktorom horí oheň nadšenia a lásky k Vám“.

P. O. Hviezdoslav jej odpovedal obratom: „A kto je to, prosím, ten Janko Cigán? Veď je to nádejny poet! Na podiv veršuje, i myšlienky má. Len ho ráčte mocne zajať do nášho kráčku, povzbudzovať, upevňovať: a Boh dá, zmohutnie na stĺp našej literatúry.“

Aj Svetozár Hurban Vajanský sa následne vyzvedal, „kto je to ten „Janko Cigán“...?“

Odpoveď na tieto otázky nenechala dlho čakať: v roku 1906 uverejnil František Votruba v Slovenskom týždenníku báseň Na západe a podpísal sa menom Janko Cigán. Pravý nositeľ tohto pseudonymu protestoval listom redakcii. Podľa pečiatky na obálke, nesúcej meno českého mesta Klobuky, už bolo redakcii ľahko vypátrať identitu Ing. Jána Bottu, neskoršieho Ivana Krasku, jediného predplatiteľa Dennice v tejto lokalite.

Cyklus Lístok Janka Cigána sa skladá sa z deviatich básní: Lístok (v Dennici bez názvu), V tajnom..., Nepozriem viac..., Pozde, Oráčiny, Šeľest hory..., Chladný dážďik..., Odo dneška... a Stará romanca. Cigán v nich štylizovanou formou predkladá „svoje“ vnútro akoby bez ambícií osloviť konkrétneho adresáta: Posielam ťa, lístok, len tak bez adresy [...] toho, komu patríš, nájdeš aj tak kdesi (báseň Lístok). Explicitne rezignuje na snahu vystavať si ňou novohoratiovský pomník: neprišiel prosiť, iba pripomínať... Svoje vnútro ukrýva pod závoj symbolov. Autorova symbolika ale nie je studená hra s obrazmi a pomyslami, s farbami a vôňami - tvorí prostriedok znázorniť vlastné tušenia, stupne pocitov a postrehov. Zo sveta vonkajšieho berie si obrazy a aplikuje na vnútorné stavy duše.

Balada V tajnom... je naoko jednoduchým obrazom trhania lístkov nezábudky, pýtaním sa na lásku: Ničím kvietok, sadím trn, / nezábudka len nehynie - / nevadí jej trn, chrestie, / ona pučí, kvitne, rastie. Báseň je ale mučivá. Lyrický subjekt sa rozhodne pre smrť svojho citu. Ostalo v ňom mŕtvo, pusto v stráni. Boľstne naň doľahla samota a bezvýchodiskovosť situácie: vetrík na nej (na stráni, pozn. P.M.) nezašustí - / dávno javor vyrúbali, / kupčík z neho uhlie páli. Autor rozpoloženie takto modelovaného subjektu básne zdôrazňuje „prácou s interpunkciou a tým aj so syntaxou, s vetnou modalitou a s melódiou“, čím „dynamizuje psychologické procesy, dosahuje ich tvárnosť najmä v emocionálnej rovine, obohacuje ich o dramatickosť“. Podobne postupuje v básni Nepozriem viac..., kde je „predĺžená“ pomlčka symbolom prežívania lyrického subjektu vo vypätej intímnej situácii a demonštruje „reálny“ čas diania situácie: Nie, nepozriem viac v tvoje oči - / boli mi raz holubími, / teraz? - srdce zurážané / toľkým chladom zmrzlo by mi. V kontexte básne je vystupňova-

ním prihovárania sa subjektu jej adresátke: Nepozriem viac v tvoje oči [...] Nepozriem viac k tvojmu prahu [...] Nepozriem viac k tvojmu domu a zároveň aj vystupňovaním boja so samým sebou: Len tá myseľ neposlúšná / v rozpomienku vždy sa norí

Janko prišiel pozde! Veď táto scéna je len chabým opakovaním čohosi, čo zažila práve pred rokom [...].

Pre Cigána začína byť príznačná tmavá farba. Pochmúrna atmosféra z motívu „pozde“ sa prenáša aj do vizuálnych obrazov života. Spo-

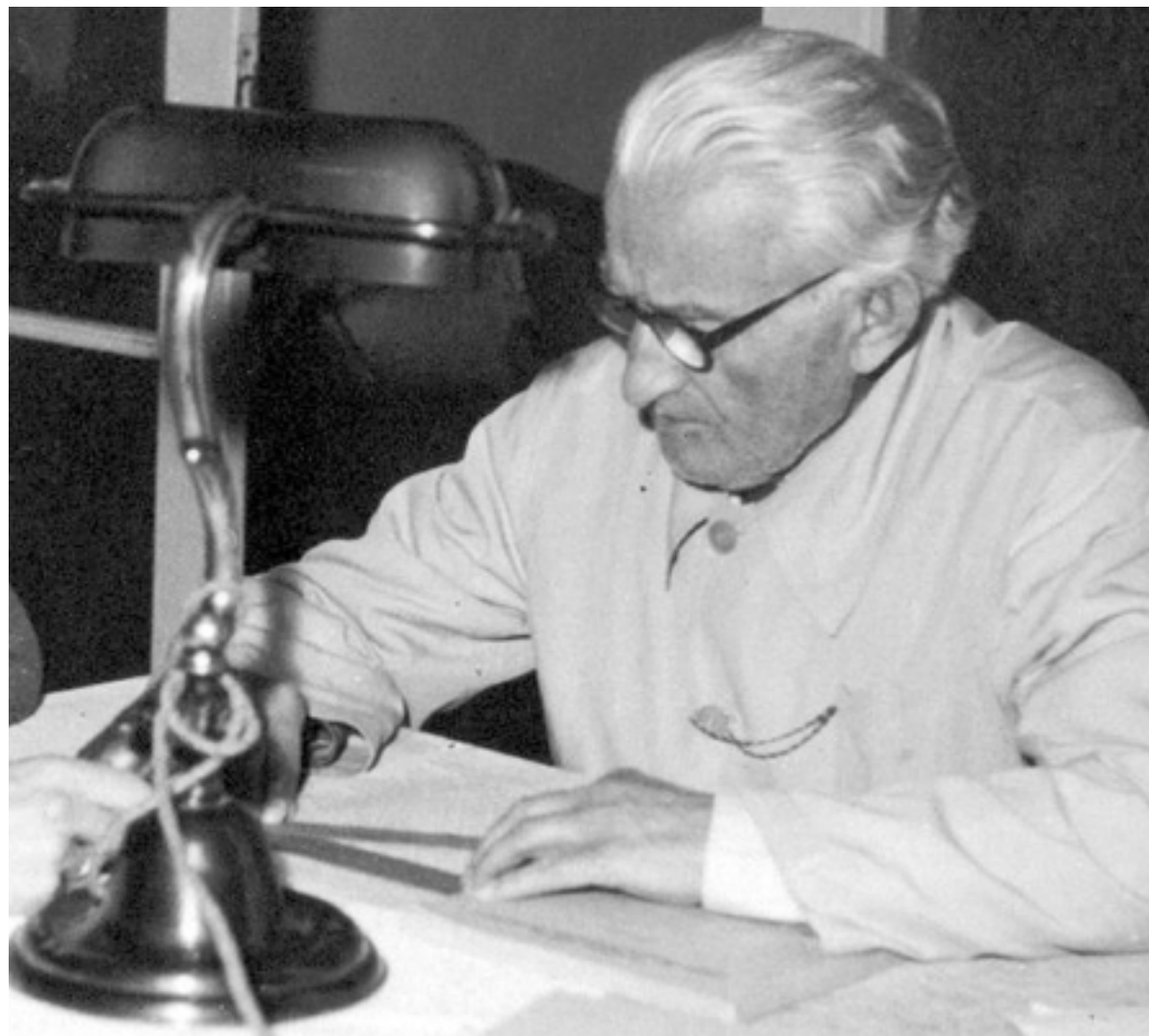
hľadá; / znášala ho, hej, tá ruka, / preplnila, srdce puká... Básnik ústami lyrického subjektu premýšľa o ukončení kladení si otázok o východisku z danej situácie básňami „obnaženého privatissima“ (J. Zambor): Odo dneška nechám tak /

motárskeho hedonistu či solipsistu (ako u českého básnika Karla Hlaváčka, pozn. P.M.). Vzťahuje sa na prítomnosť lyrického subjektu. Spôsobuje ju stroskotanie vzťahov s inými, najmä so ženskými partnerkami, a odlúčenosť od domova.

Stroskotanie vzťahu so ženou dokladá aj posledná báseň cyklu Lístok, skladba Stará romanca (neskôr zaradená aj do zbierky Nox et solitudo). Rozprávkový paralelizmus počiatkov strôf: Bola jedna mladá pani / za horami za dolami; [...] Bol i jeden mladý chlapec / za horami za dolami, sa rozvíja baladickou zápletkou [...] chcela zhriať si skrehlé údy, / ale vatra - popol samý. Chlapec, zaľúbený do dievčiny, prehliadol jej lesť a oddal sa jej: „Zhrej sa, pani,“ chlapec vraví, / „priložím aj svoju dušu.“ // Zohrila sa mladá pani. / Za dolami, za horami / starý handľe mladéj panej / platí popol toliarami. Predajnosť lásky, zrada „nahej duše“ je posledným obrazom maximalizovaná. Každá Cigánova báseň je tak malou „lyrickou drámou“, v ktorej sa „minulé, často dramatické, [...] vynára v spomienke a zvyčajne trýznivo a dramaticky rozvíja dušu subjektu, gniavenú jednotvárnosťou osamoteného bytia“.

Janko Cigán vytvára cyklom Lístok podobu lyriky „kraskovského“ ladenia. Motívy noci, oneskorenia, samoty, evokovania domova, zradnej lásky či ťažkého polohovania ľudu sú typické pre celý súbor ním predstavených básní. Básnikovo vyslovovanie elementárnych ľudských túžob: po šťastí, po komunikácii, po spoznaní života a pod., sa postupom rokov stalo „samým kritériom poézie“. Ale to už literárny svet vnímal túto poéziu nie ako poéziu Janka Cigána, ale ako poéziu básnika, ukrytého pod Vajanským zosnovaným pseudonymom - Ivan Krasko. Jeho dve básnické zbierky Nox et solitudo (1909) a Verše (1912) sú tým, čo je poetologicky integrálnym, ale vďaka rozdielnemu pseudonymu pre súčasných čitateľov aj zastretým pokračovaním Cigánovej lyriky.

PETER MRÁZ

/ a to srdce zurážané / nepokojom, túhou horí... Cigán tým predznamenať typický „kraskovsky osudový“ pocit premeškania životnej príležitosti, motív „pozde“.

Po prvý raz sa motív tragicky osudového premeškania zlomovej životnej situácie, motív „pozde“, v Cigánovej poézii explicitne objavuje v básni Pozde. Cigán pociťuje svoj prihovor ako oneskorený. Vyjadruje, že sa básnický rozvravel neskoro. Akoby chcel básňou vystrihať, či liečiť takých ako on, ubolených. Nemá silu ako dážďik v podjesení. Je lekárom, ktorý sa omeškal, motýľom, ktorý prilietel, keď už kvety / opršali hore v stráni. Prišiel pozde, pozde. Báseň sa vyhracuje druhou strofou, nemou otázkou, výkrikom svetú: Čia to vina, kto mi povie, / žitia prúd že nepozhovie [...] ani chvíľku nezastaví, / by si načrel z neho / vtedy, keď je číry, smavý? Anticipuje trest na vlastné plemä vzývajúci žalm Jehovah (Nox et solitudo), kam radí aj a najmä seba. Motív „pozde“ z tejto básne je však dešifrovateľný aj ako motív neskorého rozhodnutia sa autora vo vzťahu ku konkrétnej žene, vyslovený ústami lyrického subjektu básne. So správnosťou takejto interpretácie korešponduje aj novela On Ľudmily Groeblovej, ktorá popisuje situáciu, na ktorú (si) mohol Janko Cigán odpovedať básňou Pozde:

mienka na orbu, symbol každoročnej prázdnoty námahy, z básne Oráčiny, sa vyznačuje prenikaním motívu tmy do básnického obrazu. Nie sama farba rozoraného poľa, ale výsledok snahy lyrického subjektu o vlastnú realizáciu, sa javí ako nezdar: [...] polámal som aj kolieska, / aj pluh lesklý od ocele. // Oráčiny, oráčiny, / [...] zarástli ste býlím, trnóm // [...] nech vás kryjú hmlisté diale: / žiaru lásku sial som do vás - / vyrástli mi temné žiale. Obrazy noci, temných či sivých (akoby noc prestúpených) dní sa v podobe antropomorfovaných obrazov prejavujú ako spoločníci samoty človeka. Vonkajší priestor tu splyva s vnútorným. Prírodu začína prestupovať noc: Veselého nečut' tónu, / samé žiaľné plačú, stonú: / hora možno tuší, / že ju jeseň skoro vo sen / vozenie a vnorí. (báseň Šeľest hory) S príchodom zimy všetko ukryje biely hrob. „Stromy“ strácajú svoje diety, listy, čím básnik evokuje ťažké polohovanie ľudu vlastného národa uprostred spoločenskej noci súdobej reality. Stenú žiaľom, ale príchod zimy, symbolu smrti, je neodvratný. Obdobne je motív blízkosti konca pociťovaný aj v básni Chladný dážďik... Lyrický subjekt si je vedomý nenávratna, ale oveľa viac ako to ho bolí bezvýchodiskovosť vlastných citov: Mojm lícom slza padá - / srdce východ bôlu

piesne, husle, struny, slák, / nesiahnem viac ani na ne, / nech sú prachom zapadané: / nedoniesli, čo som chcel - / na bôľ duše skorocel, / ba sa každej struny tón / v žiaľ premenil napokon.“ Cigán pokladá svoju snahu za zbytočnú veriac, že dosť je iných, lepších prác! Autorovou lyrikou prestupuje pocit samoty. Vo verši A v svete je mnoho smútku, / nač' ho množiť ešte viac? už pociťujeme „kraskovskú“ samotu. A tá „nie je individualistická, ale solidaristická“, ako to na básňach zbierky Nox et solitudo dokladá Ján Zambor a dodáva, že takáto samota „nie je želaná, človek ňou trpí, nie je to stav dekadentného sa-

SILJA WALTEROVÁ Lykovec

Hľa, les - a tichý lykovec
sa kníše sem a tam.
Čo zišla som ti z umu, vedz -
že som, ja zabúdam.

Ja neviem, čo mám vo vlasoch:
žlt' cvičky, trnka to?
Ja spievam zvláštne, plachá som,
mňa počuť nemá kto.

Čo zišla som ti z umu, vedz -
mám hlbocizný sen.
Hľa les - a tichý lykovec
sa kníše tam a sem.

Preložil Ján Kaľavský

Cunami protisvätoplukovskej - vlastne protislovenskej - hystérie spred vyše roka opadla, ale škody na rozdiel od japonskej Fukušimy nikto neodstraňuje. Pravdaže, slovenský parlament má teraz kopu iných starostí. Nemyslím si, že by sa Róbert Fico nemohol stať predsedom NR namiesto R. Sulíka a sanovať výčiny ním menovaných „odborníkov“ na mediavelistiky, kebyže chce. Teraz vyzerá odhalenie Svätoplukovej jazdeckej sochy len ako súčasť jeho predvolebnej kampane. Niet nikoho, kto by strhol „figové listy“ z archaického rovnoramenného slovenského dvojkríža a Svätoplukovho kráľovského titulu. Nuž, uvidíme, ale asi až po voľbách.

Pred rokom, keď táto hystéria vrcholila, som si kládol otázku a stále si

Vráťme sa však k vysvetleniu príčin tejto hystérie, histórii skutočných slovensko-českých vzťahov v druhej polovici 9. storočia, ak sa vôbec dá v tejto dobe hovoriť o Čechoch. V tých časoch obývalo územie Českej kotliny okolo dvadsať malých slovanských národov - kmeňov a iba jeden z nich v

Nitra, milá Nitra

Na margo vľahnútej protisvätoplukovskej hystérie

okolí Prahy boli Česi. Prvý po mene známy český knieža Borivoj sa spomína v Živote sv. Metoda. A tu je ten (pre Čechov) problém. Knieža Borivoj sa spomína ako vazal kráľa Svätopluka, ktorý na hostine zaujíma podradné miesto, náležiacie mu ako pohanovi. Na výzvu sv. Metoda sa dá pokrstiť a postaví prvý kresťanský chrám v Čechách na Levom Hradci. Jeho manželka Ľudmila podľa svätováclavskej legendy vzdelávala svojho vnuka Václava v slovenských aj latinských knihách.

Pre Čechov je neprijateľné, aby ich štátnosť a kresťanstvo pochádzali od

Nora Krausová v Literárnom týždeníku. Zhrniem do jednej vety, ako túto pieseň charakterizovala: Táto pieseň nie je štandardne ľudová, má archaickú slávnostnú melodiku a pochádza najneskôr z prelomu jedenásteho a dvanásteho storočia. My sa však venujme jej obsahu. Verše „Ty si bola sídlo kráľa Svätopluka, keď nad nami vládla jeho mocná ruka“ neodpovedá iba na otázku, či bol Svätopluk kráľ, ale hovorí nám aj to, že Nitra bola hlavným mestom jeho ríše. Žiadny Velehrad v bažinách pri rieke Morava na území Českej republiky, ako nám to viac ako sto rokov nahovárajú českí a čes-

koslovenskí historici. Ale text piesne odpovedá aj na iné otázky, v ktorých nás väčšina historikov, bohužiaľ aj slovenských, zavádza. Verše „Ty si bola všetkých krajín hlava, tam, kde teče Dunaj, Visla aj Morava“, hovoria jednoznačne o územnom rozsahu ríše. Verše „Ty si bola sväté mesto Metodovo, keď on otcom našim kázal božie slovo“, odpovedajú na ešte dôležitejšiu otázku, kde bolo sídlo našej prvej cirkevnej provincie, obnovené až roku 1977.

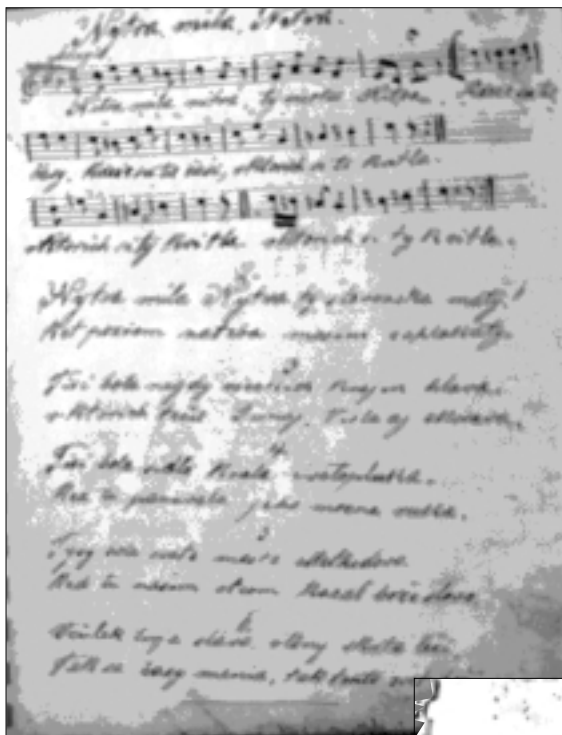
Naša tisícročná štátna a duchovná tradícia je teda svätoplukovsko-cyriľo-metodská, a nie veľkomoravská a cyriľo-metodská, ako to hovorí aj preambula našej ústavy. Veď „Veľká Morava“ je iba výmyslom českých historikov 19. storočia, a nie našou tradíciou, ako nám to vysvetľuje Dominik Hudec vo svojej knihe Veľký omyl Veľká Morava.

Čo ešte dodať?

Snáď ešte niečo o hlavnom meste. Zaslúži si také mesto ako Bratislava byť hlavným mestom nezávislého Slovenska? Také mesto, v ktorom v každých voľbách, celoslovenských alebo komunálnych, zvíťazí koalícia strán, ktoré samostatné Slovensko nikdy nechceli? Zrejme túži byť provinciálnym mestom nejakého iného štátu. Aktivita skrátka ošľachovania spolku so sochami Márie Terézie a Masaryka tomu nasvedčujú.

Tomu asi treba vyhovieť, ale len čiastočne. Provinčné mesto áno, ale slovenské. Nebudeme predsa kvôli Bratislave kriesiť historické mŕtvolky Uhorského kráľovstva alebo Československej republiky, aj keď máme na Slovensku menšiny, ktoré na tom pracujú. Svätoplukovou sochou bola jedna z nich neprijemne vyrušená „ve své drobné práci“, ako kedysi hovorieval T. G. Masaryk. Ako hovorí slovenské poredadlo: Kto chce kam, pomôžeme mu tam. Riešenie, aké iné hlavné mesto, ponúka tento článok. Potom už nebudú aktuálne verše spievané kedysi slovenským igricom: „Nitra, milá Nitra, ty slovenská mati, keď na teba hľadím, musím zaplakati...”

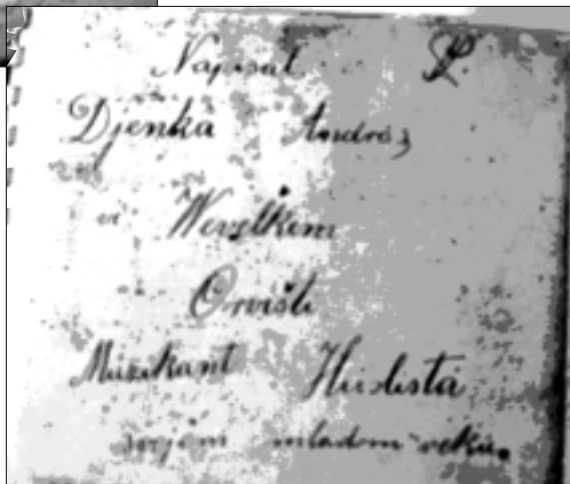
JÁN SURMAN

ju kladiem, čo bolo pravou príčinou tejto hysterickéj kampane. Pokúsím sa na ňu odpovedať.

Predovšetkým si treba uvedomiť, kto boli nositelia tejto kampane a čo im v skutočnosti najviac prekážalo na tejto jazdeckej soche. V krátkosti: Najaktívnejší boli ortodoxní čechoslovakisti v parlamente a masmédiách, a najviac im prekážal slovenský kráľ (kráľ starých Slovákov). Nie dvojkríž, to bola len priehľadná zámenka v štýle Goebelsa. Hrubý útok na ako na vraj fašistický mal veľmi chabú obranu. A pritom je v erbe najstaršieho slovenského kresťanského mesta! Je v erbe Nitry, na ktorom ruka kresťanského rytiera drží zástavu a na nej je rovnoramenný dvojkríž. Táto verzia dvojkríža je bezpochyby staršia ako gotická v štátnom znaku Slovenska a niektorých slovenských miest.

Umelecká intuícia viedla ruku umelca, pretože pod takýmto, a nie iným znakom na zástave a na štíte musel bojovať aj sám kráľ Svätopluk. Nuž a keď roku 885 osloví pápež Svätopluka v dokumente zachovanom vo vatikánskom archíve ako rex Sclavorum - kráľ Slovákov (preložené do súčasnej slovenčiny), niet čo dodať. Iba ak kultúrnym ľudom známe: „Roma locuta, causa finita“ (Rím prehovoril, prípad je uzavretý).

slovenského kráľa a jeho arcibiskupa. Od hocikákeho, len nie slovenského. A to ešte v pozícii Svätoplukovho vazala. To čechoslovakistická nadradenosť nemohla zniesť.

To je podľa môjho názoru pravá príčina vľahnútej protisvätoplukovskej hystérie.

Teraz sa však od historickej argumentácie obráťme na slovenskú tradíciu. Dalo by sa isto argumentovať rôzne, ja sa však sústredím na jediný argument. Na hymnickú pieseň Nitra, milá Nitra. K tejto piesni som sa nedostal v Kollárových spievankách, ale v kópii inej nevydanej zbierky ľudových piesní, napísanej ľudovým muzikantom na strednom Považí okolo r. 1880.

Nuž prečítajte si:

O tejto piesni napísala pred niekoľkými rokmi krásny článok pani

Koncom mesiaca si pripomíname 104. výročie narodenia politika, novinára a historika P. Čarnogurského.

Narodil sa 22. 1. 1908 v zamagurskej dedinke Malá Franková (okres Kežmarok). Keďže obec patri do slovensko-poľskej hraničnej oblasti, P. Čarnogurský vyrastal v goralskom prostredí. Základné vzdelanie získal spoločne so svojimi šiestimi súrodencami v dedinskej škole. Ako vo svojich pamätiach spomína, jeho otec ako richtár Malej Frankovej a tiež člen Ľudovej strany musel v čase prvej svetovej vojny narukovať do rakúskej armády, v rámci ktorej sa zúčastnil manév-

104. výročie narodenia Pavla Čarnogurského

rov na ruskom fronte. Tu sa dostal do zajatia a domov sa vrátil až po založení Česko-Slovenskej republiky. Počas jeho neprítomnosti funkciu richtára a hlavy rodiny prevzala jeho manželka. Pritom jej pomáhal aj syn Pavol, ktorý mal spolu so svojimi bratmi povinnosť pásť kravy, ovce a kone.

Po návrate otca mohol P. Čarnogurský pokračovať vo vzdelávaní na gymnáziu v Levoči, kde začal študovať roku 1919. Z gymnázia prešiel roku 1924 do učiteľského ústavu a malého seminára v Spišskej Kapitule. Po skončení nastúpil vo svojej rodnej obci na prvé učiteľské miesto. Pretože bol usilovný a ambiciózný, prihlásil sa roku 1928 na štúdium práva na Karlovej univerzite v Prahe. Štúdium napokon nedokončil, pretože v roku 1930 bol z univerzity z politických dôvodov vylúčený. Po tejto udalosti sa zamestnal ako učiteľ vo Vajnorochoch, kde v minulosti pôsobili osobnosti ako Ferdiš Juriga a Michal Buzalka. Vo Vajnorochoch si našiel aj svoju budúcu manželku, s ktorou sa tam aj zosobášil. Čoskoro sa stal aj trvalým členom redakcie Slováka. Vďaka Karolovi Sidorovi, ktorý bol jeho blízkym spolupracovníkom, sa dostal do kontaktu s viacerými politickými osobnosťami. Keďže patrili k organizátorom spolkového života katolíckej mládeže, stal sa roku 1935 generálnym tajomníkom Združenia katolíckej mládeže. V roku 1938 prestal pôsobiť ako učiteľ a stal sa poslancom prvého Slovenského snemu ešte 18. 12. 1938. Po 6. 10. 1938 bol menovaný za prednostu odboru pre národné školstvo na Ministerstve školstva Slovenskej krajiny. Ako rodák zo severného Spiša sa stal aj podpredsedom delimitačnej komisie, ktorá stanovila po Mníchovskej dohode hranice medzi Poľskom a Slovenskom. Počas trvania SR v rokoch 1939 - 1945 bol poslancom Slovenského snemu. Ako člen snemu vystupoval často protinemecky, čo neuniklo v tej dobe nemeckej rozviedke, ktorá mala záujem zbaviť ho poslaneckého mandátu. Tieto pokusy vždy zmaril vtedajší predseda Slovenského snemu Martin Sokol.

Povstanie a začiatok roku 1945 prežil Pavol Čarnogurský v obci Malá Franková. Práve tam vďaka jeho zásluhe prežil toto rušné obdobie povstalecký podpredseda Národnej rady Karol Rebro, a taktiež niekoľko členovia poľskej exilovej skupiny ministra Hubiczského. Po prechode frontu a po obsadení východného Slovenska a Spiša červnou armádou pôsobil P. Čarnogurský ako dôstojník čsl. armády na posádkovom veliteľstve v Košiciach. Táto epizóda jeho činnosti sa skončila 12. mája 1945, kedy sa zúčastnil v Košiciach ešte v uniforme dôstojníka osláv ukončenia 2. svetovej vojny v Európe. Po návrate do rodnej obce bol vyzvaný ako bývalý poslanca Slovenského snemu k nástupu do väzby. Neskorším súdnym procesom pred národným súdom bol napokon len zbavený volebného práva na desať rokov.

Ďalšia činnosť P. Čarnogurského sa odohrávala v Bratislave, kde sa pokúsil v spolupráci s ďalšími katolíckymi aktivistami a cirkevnými hodnosťami zorganizovať obnovu Katolíckych novín. Od 9. septembra 1945 boli obnovené Katolícke noviny a onedlho sa stal ich redaktorom.

Po obnovení ČSR boli na Slovensku len dve strany, Komunistická (KS) a Demokra-

tická strana (DS). Preto sa objavila myšlienka založiť stranu, ktorá by bola orientovaná na katolíkov. Čarnogurského schopnosti a znalosti ho predurčovali za kľúčového organizátora rozhovorov vedúcich k založeniu tejto strany. Vo februári bol pozvaný do Prahy na rokovania s Vávrom Šrobárom, ktorý mal záujem o funkciu predsedu novovybudovanej strany. Čarnogurský jeho návrh ako nereálny zamietol. V tejto situácii prichádzalo do úvahy iba spojenie katolíkov s DS. Práve pre nie najlepšie vzťahy P. Čarnogurského s predstaviteľmi DS Jánom Ursným a Jozefom Lettrichom sa prenechalo rokovanie na

Jozefa Kempného a Miloša Bugára. Výsledkom rokovania bola dohoda z 29. 3. 1946, ktorá do dejín vošla pod názvom ako tzv. Aprilová dohoda. Vo voľbách, ktoré sa konali 26. 5., sa P. Čarnogurský aktívne zapojil a osobne sa zúčastnil predvolebnej kampane vo viacerých dedinách a mestách. Keďže sám nemal volebné právo, v deň volieb odišiel do Prahy, kde sa aj na Staromestskom námestí dozvedel o víťazstve DS na Slovensku. DS získala vo voľbách 62% hlasov. DS sa napriek víťazstvu dostala do hlbokého útlaku a roku 1948 po nástupe komunistického režimu bola zrušená. Týmto skončila aj politická kariéra P. Čarnogurského.

V roku 1947 bol uväznený a roku 1948 bol senátom Štátneho súdu v Bratislave odsúdený na 18 mesiacov väzenia. Po prepustení sa zamestnal ako úradník knižnice Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Po tejto práci sa stal správcom hradu Červený Kameň v Malých Karpatoch. V decembri 1950 ho odvieďa z hradu štátna bezpečnosť a v rámci procesu s buržoáznyimi nacionalistami bol zadržaný vo vyšetrovacej väzbe. Pre nedostatok dôkazov bol 1. 10. 1951 prepustený z Leopoldovskej väznice. Svoju ženu s piatimi deťmi našiel v hradu uchýlili k jeho bratovi. Roku 1953 začal pracovať v Kovosluzbe ako kotlář. Od roku 1960 pracoval v Doprastave, kde sa špecializoval na výrobu železobetónu. V novembri 1976 bol opätovne zaistený príslušníkmi ŠtB a vo väzbe strávil šesť týždňov. Dôvodom preverovania a zaistenia boli jeho styky a korešpondencia s historikmi žijúcimi v zahraničí. Po troch rokoch vyšetrovania bol oslobodený a trestné stíhanie proti nemu bolo zastavené. Po návrate z vyšetrovacej väzby v decembri 1976 ešte rok pracoval v Doprastave a následne odišiel do dôchodku.

Začal sa venovať histórii. Preto sa už v roku 1969 zúčastnil študijnej cesty v USA za účelom výskumu archívnych materiálov k politickým dejinám na Slovensku od smrti Andreja Hlinku do 14. marca 1939. Z tejto jeho činnosti bola vydaná roku 1992 kniha „14.3.1939“ a následne v roku 1993 kniha s názvom „6.10.1938“. Za svoju celoživotnú činnosť dostal roku 1987 Národnú cenu Svetového kongresu Slovákov. Smrť ho zastihla na Vianoce 1992, pár týždňov pred osemdesiatimi piatimi narodeninami.

Pavol Čarnogurský patrí medzi významné politické osobnosti prvej polovice 20. storočia. Jeho kresťanský orientovaný politika vyvrcholila v rokoch 1945 - 1946. Aj keď nie podľa jeho plánu, no vďaka jeho snahe sa uskutočnila dohoda medzi katolíkmi a DS koncom marca 1946. Vďaka tejto dohode získala DS v júnových voľbách víťazstvo. Toto víťazstvo bolo odmenou pre P. Čarnogurského za jeho povojnové aktivity. Aj keď v nasledujúcich rokoch bol novým politickým režimom perzekuovaný, nikdy nezanevrel na slovenský národ a katolícku cirkev.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

Čarnogurský Pavol: Svedok čias. Bratislava: USPO, 1997, 260 s.

Čarnogurský Ivan: Slovenská historická identita v XX. storočí. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2009, 208 s.

EDUARD LAINCZ

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Inkvizičný proces s Galileom Galileim je ďalšia vďačná téma proticirkevných médií. Podľa nedávnej ankety Európskeho parlamentu je až 30% študentov v štátoch západnej Európy presvedčených, že Galileiho upálila Cirkev.¹¹⁹ 97% z nich sa domnieva, že ho inkvizícia mučila.¹²⁰ Niektorí ešte dodajú ako „historickú pravdu“ jeho výrok: „A predsa sa točí!“. Oslovení študenti by boli veľmi prekvapení, keby im niekto povedal, že tú domnelú „pravdu“ vymyslel až v roku 1757 v Londýne taliansky novinár Giuseppe Baretti. Do svojej drámy o Galileim ju s chuťou prevzal aj nemecký komunistický spisovateľ Bertold Brecht. Ako je to teda s ďalšími z uvedených študentských domnienok? Opýtani mladí ľudia by boli zaskočení, keby sa dozvedeli, že Galilei nestrávil vo väzení ani hodinu a nebol ani mučený, a už vôbec nie upálený. Naopak, keď ho zavolali do Ríma na proces, býval na náklad Svätej stolice v päťizbovom byte s výhľadom do vatikánskych záhrad a mal k dispozícii osobného sluhu. Po rozsudku bol umiestnený v nádhernej vile Medicejovcov, odkiaľ sa ako „odsúdený“ premiestnil do arcibiskupského paláca v Siene. Bolo to sídlo cirkevného hodnotára, ktorému venoval jednu zo svojich prác. Aj po rozsudku sa mohol naďalej zaoberať svojimi výskumami - a práve vtedy napísal svoju najvýznamnejšiu knihu „Matematické dialógy a dôkazy“. Zomrel v roku 1642 ako 78 ročný s kňazským rozkreslením a pápežským pozhnaním. Podľa svedectva jeho dcéry zvolal pred smrťou jedinú jednu slovo: „Ježišu!“

Tým neospravedlňujeme pochybenie rímskej inkvizície, ktorá považovala Sväté Písmo za neomylné i v otázkach prírodných vied. Príčina však nebola v cirkevnej náuke, ale v názoroch vtedajších prírodovedcov, ktorí striktné Galileiho heliocentrický názor odmietali a koniec koncov i v chybách, ktorých sa dopustil sám Galiei. Vittorio Messouru uvádza v citovanom diele podrobnú dokumentáciu Galileiho prípadu.¹²¹ V tridsiatych rokoch 16. storočia vydal fromborský kanonik Mikuláš Kopernik knihu „O pohyboch nebeských telies“, v ktorej ako prvý popiera geocentrickú sústavu a obhajuje heliocentrický model. Na údiv mnohých dnešných obetí liberálnej a komunistickej propagandy venoval Kopernik svoje dielo pápežovi Pavlovi III.! Mnohí nad týmto gestom neveriacky pokrútia hlavou: ako je možné, že nebol upálený? Ako je možné, že ho neprenasledovala inkvizícia? Načím sa teda dozvedieť ďalšie obrovské prekvapenie: Kopernik nielenže nemal s inkvizíciou ani len najmenšie nezhody - naopak, bol menovaný za člena Pápežskej akadémie a pozývaný na talianske univerzity, aby prednášal o svojich objavoch.

Úplne opačne postupovali v tej dobe Luther a Kalvín, ktorí prehlásili heliocentrickú sústavu za „kacírsku“. Protestantský astronóm Johann Kepller, ktorí za vlády Rudolfa II. pôsobil v Prahe, musel kvôli svojmu heliocentrickému názoru ujsť, aby napokon našiel azyl v Pápežskom štáte na univerzite v Bologni, ktorá mu umožnila prednášať svoje objavy. A čo je ešte prekvapujúcejšie: Veľký inkvizítor Španielska zakladá na počiatku 17. storočia na univerzite v Salamance fakultu prírodných vied, na ktorej sa okrem iného prednáša ako odborná téza aj heliocentrizmus.¹²² Po prvýkrát zaznel negatívny hlas inkvizície na adresu heliocentrického názoru pri procese s Giordanom Brunom. Tento panteistický filozof však uvedenú teóriu spájal s víziou zbožštenia prírody. Rímskej inkvizícii nevedil

Brunov heliocentrický názor, ale „božský kozmos“, ktorý hlásal.

V Galileiho prípade to neboli ani duchovné osoby a ani inkvizítori, kto heliocentrizmus označil za „kacírstvo“. Boli to prírodovedci - jeho svetskí univerzitní kolegovia. Galilei si ich znepriatelil svojimi ľudskými slabosťami. Vystupoval autoritatívne ako jediný, kto má pravdu, aj keď mu dokázali omyly, ktoré sú vo svetle dnešnej vedy evidentné: Galilei popieral reálnu existenciu komét a teóriu, že morský príliv je zapríčinený príťažlivosťou Mesiaca. Preto vtedajší talianski učitelia považovali Galileiho heliocentrický model za absurditu, ktorej odporovala aj jedna z najväčších autorít astronómie, Tycho Brahe. Galilei však obhajoval heliocentrizmus ako preukázateľnú pravdu, hoci o nej nemohol poskytnúť hmatateľné dôkazy a svojich kolegov nazýval „sprostáčkami“, ako to dokladuje jeho korešpondencia. Sťažnosti smerovali k inkvizíčnému tribunálu, ktorý v roku 1616 zakázal hlásať heliocentrický názor na verejnosti. To však neznamenovalo, že by sa učitelia nemohli ďalej tejto teórii venovať. Aj Galileiho vyzvali, aby heliocentrizmus obhajoval iba ako vedeckú hypotézu v odborných kruhoch a nepopularizoval ho medzi obyvateľstvom s aroganciou a iróniou voči jeho oponentom. Galilei na to pristal - no vzápätí svoj sľub porušil. Pre svoju popularizačnú knihu „Dialógy“ si dopredu objednal cirkevné schválenie rímskej inkvizície. Znovu bol však upozornený, aby heliocentrizmus prezentoval len ako hypotézu. Galilei súhlasil a následne dostal na vydanie knihy cirkevné povolenie. Aké veľké však bolo zdeseenie, keď sa na jej stránkach objavil ako hlavný záporný hrdina istý „Simplicio“ (hlupák), obhajujúci geocentrickú sústavu. Mnohí v tejto postave spoznali pápeža Urbana VIII., nota bene Galileiho priateľa a obdivovateľa.

Až táto udalosť rozhodla v roku 1633 o predvolaní Galileiho do Ríma na známy proces, kde deväť kardinálov hlasovalo za Galileiho oslobodenie. Rímsky dominikánsky konvent, z ktorého pochádzali inkvizítori súdiaci túto kauzu, neskôr ďakoval kardinálom za taký mierny rozsudok. V tribunáli za-

bolo poučiť nás, ako sa do neba dostať a ako sa nebo otáča.“ Podobný názor zastával i jezuita, cirkevný učiteľ, kardinál svätý Robert Bellarmín. Práve on spolu s ďalšími otcami Tovaryšstva Ježišovho takmer prosebne naliehali na Galileiho, aby netrval na tom, že heliocentrizmus je jasnou a preukázateľnou pravdou, ktorú vraj môže odmietat len hlupák - ale aby ho hájil len ako vedeckú hypotézu. A to Galilei odmietol. Napokon svoje učenie odvolal a pokorne sa podriadil Cirkvi pred inkvizíciou komisiou. Žiadne „A predsa sa točí!“ nenasledovalo.

Pri popisovaní Galileiho prípadu preto treba objektívne podať aj túto „odvrátenú“ a vedome zamlčovanú skutočnosť. Samozrejme, rímska in-

Do arzenálu proticirkevných zbraní patrí aj tortúra. Inkvizíčné procesy sú vraj dôkazom, že ju Cirkev podporovala. Aký hlboký omyl! Žiadny cirkevný predstaviteľ nikdy neprehlásil, že používanie útrpného práva je dobrá vec. Vyššie sme dokumentovali, že Cirkev sa už v stredoveku snažila útrpné právo používané v starom Ríme mierniť, až ho napokon pápež Mikuláš I. v 9. storočí ako hriech úplne zakázal. V stredoveku používalo svetské súdnictvo ako dôkazové prostriedky ordálie alebo tortúry. Oboje bolo objektívne zlo, ale v priebehu dejín sa útrpné právo predsa len ukázalo ako menšie zlo, zvlášť ak bolo obmedzené do najnutnejšej miery a zaistené tak, aby vypočúvaný neutrpel trvalú ujmu na zdraví.

Napriek tomu však treba schválenie mučenia obžalovaných pápežom Innocentom IV. v roku 1252 kvalifikovať ako nešťastný krok, ako kapituláciu pred duchom tohto sveta. Nikdy sa to nemalo stať - aj keď boli inkvizíčné tribunály v používaní tohto práva značne obmedzené a dochádzalo k nemu len zriedka. Medzi týmto dekrétom Innocenta IV. a o štyristo rokov starším nariadením Mikuláša I. je nezlučiteľný rozpor.

Mnoho cirkevných osobností preto tortúru nepoužívalo alebo sa ju snažilo čo najväčšmi zmierniť, ako sme ukázali vyššie na príkladoch Cirkvi v Aragónsku alebo sv. Jána Kapistrána či ďalších inkvizítorov. Útrpné právo ponúkalo nesvedomitým a vyslovene zlým sudcom obrovské možnosti zneužitia, ako dokázali v 14. storočí procesy s templármi (porovnaj vyššie) alebo neskôr čarodejnícke procesy.

V mnohých publikáciách sa dočítame, že tortúra bola odstránená z európskej legislatívy vďaka osvietenstvu a zvlášť Voltairovi. To je však skreslenie dejín. Voltaire a francúzski encyklopedisti síce viedli ostrú kampaň proti čarodejníckym procesom i tortúre - ale bol to pochybný boj. V čase osvietenstva už boli čarodejnícke procesy vo Francúzsku dávno zakázané a prežívali iba na niektorých miestach v Nemecku a vo Švajčiarsku. Ústup tejto povery a upaľovania odsúdených za údajný styk so zlými duchmi sa začal už v 17. storočí v dôsledku odvážneho vystúpenia zbožného nemeckého jezuitu Friedricha von Spee, ktorého pri-

trestoch“ vyšiel v roku 1764. Postavil kriminológiu na vedecký základ a podľa najnovších poznatkov z odborných disciplín požadoval legislatívne zrušenie tortúry vo všetkých štátoch sveta ako absolútne mylný a neľudský spôsob vyšetrovania. Beccaria síce argumentuje osvietenskou terminológiou o najvyššej hodnote ľudského rozumu a v duchu vtedajších predsudkov odsudzuje „temný“ stredovek a inkvizíciu. Napriek tomu však zostal praktizujúcim katolíkom a nie osvietenským bezbožníkom. Podobné názory zastával aj riaditeľ Ambroziánskej knižnice v Miláne, Lodovico Muratori, ktorý síce tiež podľahol falošným tézám o „barbarskom“ stredoveku a akceptoval niektoré osvietenské podnety, nábožensky však zostal verný Katolíckej cirkvi a udržiaval pápežské styky s pápežom Benediktom XIV.

Vďaka Beccariomvu spisu a jeho odbornej argumentácii sa v priebehu druhej polovice 18. storočia presadzuje v celej Európe zákaz tortúry. Neexistuje jedinú slovo cirkevnej authority, ktoré by túto prax podporovalo navzdory Beccariovým argumentom. Voltaire a jeho komplicov treba obviňovať z pokrytectva. Veľký „filozof ľudskosti a tolerancie“ síce písal ostré tirády proti tortúre, ale neprotestoval ani slovom, keď jeho veľký priateľ, portugalský osvietenský vládca markíz de Pombal, mučil zatknutých jezuitov, ktorých potom poslal do Cirkevného štátu. Voltaire rovnako mlčal aj vtedy, keď milenka slobodomurárskeho kráľa Ľudovíta XV., madam Pompadourová, nariadila použitie útrpného práva proti obvinenému Damiensovi, ktorý spáchal na panovníka neúspešný atentát. Cieľom mučenia malo byť „priznanie“, že Damiena na atentát nahovorili jezuiti, ktorých sa chceli slobodomurári zbaviť pre ich ortodoxný katolicizmus, vernosť cirkevnej náuke a pápežovi.

V 19. storočí sa už tortúra oficiálne nepoužíva, aj keď mnohí policajní vyšetrovatelia po nej v rôznych krajinách stále tajne siahali. K jej najväčšiemu a najstrašnejšiemu uplatneniu však došlo za krutých bezbožených režimov nacizmu a komunizmu. A tu sa ukazuje podstatný rozdiel, ktorý je zároveň rozdielom medzi vierou a neveriou. Ak vynecháme uvedené prípady zjavného zneužitia, v stredoveku sa mučenie používalo na to, aby sa našla objektívna pravda o vine či nevine obžalovaného. Išlo teda o proces v jeho prospech. Cieľom novovekých totalít však nebola „pravda“, ale naopak, uplatnenie dopredu naprogramovaného krivého obvinenia,

aby sa odsúdený vo fyzických a psychických mukách „priznal“ k najhorším myšlienkam a stupiditám - na základe čoho ho odsúdili na najvyšší trest. Takéto ohavnosti stredovek nepoznal, dialo sa to len na úsvite novoveku pri čarodejníckych procesoch, ktoré sa stali predzvesťou novovekých diabolických komunistických procesov. A tie nám dodnes dávajú svedectvo, aké zverstvá je schopný páchať človek, od daný ateistickému a protikresťanskému ideovému a politickému systému.

POZNÁMKY:

119/ Messori... str. 117
120/ Tamtiež
121/ Tamtiež
122/ Tamtiež, str. 128
123/ Tinková Daniela: Úvod do problematiky trestného práva, Internet: heslo „Beccaria“, ďalej Jemolo Arturo Carlo: Beccaria, tamtiež
124/ Tamtiež
125/ Kubeš... Apol... heslo „Jezuiti“
126/ Tamtiež

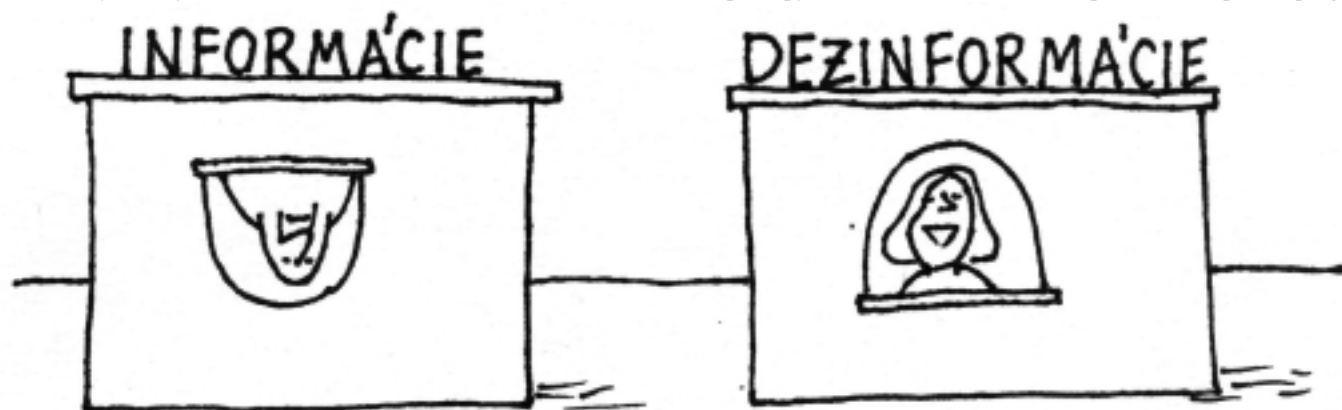
Kresba: Andrej Mišanek
(Pokračovanie v budúcom čísle)

RADOMÍR MALÝ

Je dovolené brániť inkvizíciu?

kvizícia urobila chybu, keď sa nechala vmanévrovať do rozhodovania o rýdzo odbornom, astronomickom a prírodovednom spore. Podľa môjho názoru však treba vidieť aj omnoho závažnejšiu chybu Galileiho, ktorý vo svojej arogancii nechcel prijať ponuku rozumného a vyváženého postoja, aby heliocentrizmus predkladal ako hypotézu. Takéto rozhodnutie by predsa malo byť prijateľné aj pre nešťastného astronóma - veď ho nenútilo konať proti jeho svedomiu. Lenže to, čo mu zabránilo prijať dohodu a neeskalovať celú záležitosť do nechutného konfliktu, bola jeho vlastná pýcha.

A núka sa nám ešte jedna námetka: ak by vraj Galilei svoje učenie neodvolal, skončil by na hranici ako kacír. S istotou môžeme oponovať, že je to nepravda. V pápežskom Ríme po roku 1600 nekončili na hranici ani skutoční heretici, nieto ešte Galilei, v ktorého prípade išlo len o vedecký spor. To si uvedomovala aj značná časť hodnostárov. Nanajvýš by musel stráviť pár mesiacov alebo rokov v niektorom z kláštorov a po odpýkaní

sadli aj astronómovia odmietajúci heliocentrický názor. Pod ich vplyvom prijala inkvizícia stanovisko, že heliocentrizmus zľahčuje vážnosť Svätého Písma, kde sa píše, ako Jozue zastavil Slnko, čo sa vraj nedá zlúčiť s touto teóriou. Škoda, že sa viac nedbalo na jasné rozlíšenie sv. Augustína, ktorý vo svojom výklade Genezis dôrazne varuje pred chápaním Biblie ako prírodovedeckej príručky. Ani tu však nechýbali rozumné hlasy. Galileiho súčasník, cirkevný historik a kardinál Baronio sa vyjadril takto: „Zámerom Ducha Svätého, ktorý inšpiroval Sväté Písmo,

trestu by sa mohol vrátiť späť k svojej vedeckej práci. Keď sa na Indexe zakázaných kníh (viedol sa do roku 1850) objavili aj spisy obhajujúce heliocentrizmus, stúpencov tohto názoru už v celom Taliansku nechali na pokoji. Naopak, na Galileiho prípade vidíme diametrálny rozdiel oproti moderným totalitným režimom. Zatiaľ čo totality nedovoľovali podozrivým alebo sporným učencom venovať sa svojej práci, Katolícka Cirkev v tom Galileimu nielenže nebránila, ale sama sa postarala, aby mal na to čo najvhodnejšie podmienky.

klad nasledovali mnohí duchovní. Friedrich von Spee vzniesol tiež zásadný nesúhlas s používaním tortúry a napísal, že práve mučenie vedie obvinených k najneznámejším „priznaniam“. S ústupom čarodejníckych procesov ustupuje i aplikácia útrpného práva. Už vyššie sme spomenuli, že tortúra sa v Cirkevnom štáte nepoužívala prakticky už v druhej polovici 17. storočia. Definitívnu bodku za tortúrou urobil nie Voltaire a bezbožní francúzski protikatolícki osvietenci, ale taliansky sudca a kriminológ Césare Beccaria, ktorého spis „O zločinoch a